Rapportage 2016

Internationale Mensenrechtenprocedures

Afdeling Internationaal Recht
Ministerie van Buitenlandse Zaken

Inhoud

Voorwoord 4

Raad van Europa 8
Europees Hof voor de Rechten van de Mens 9
Comité van Ministers 47

Verenigde Naties 52
Mensenrechtencomité 53
Comité voor de Uitbanning van Discriminatie van Vrouwen 57
Comité tegen Foltering 58

Overige ontwikkelingen 60
Raad van Europa 61
Verenigde Naties 64

Bijlagen: Overzichten en statistieken 65
Bijlage 1: Raad van Europa 66
Bijlage 2: Verenigde Naties 76

Voorwoord

Na het jaar 2015, waarin het Europees Hof voor de Rechten van de Mens geen enkele uitspraak (*judgment*) deed in een Nederlandse zaak – en dus ook geen schendingen constateerde – schiet 2016 door naar het andere uiterste, met maar liefst elf uitspraken. Dat is meer dan in enig ander jaar sinds de totstandkoming van het Hof in zijn huidige vorm. Bijzonder is voorts dat het Hof in slechts drie van de elf uitspraken constateert dat het EVRM is geschonden. Hoewel iedere schending er een te veel is, is dat percentage opvallend laag. Over de hele linie geldt immers dat van de zaken waarin het Hof toekomt aan een beoordeling van de merites – wat op zichzelf een kleine minderheid is van ingediende verzoekschriften – een meerderheid een of meer verdragsschendingen laat zien. Bij nadere beschouwing blijken de cijfers niet zo opmerkelijk. Zes van de elf uitspraken hebben betrekking op dezelfde rechtsvraag: is uitzetting van (Afghaanse) migranten aan wie de vluchtelingenstatus is onthouden op grond van artikel 1F van het Verdrag inzake de Status van Vluchtelingen – wegens het gepleegd hebben van oorlogsmisdrijven of misdrijven tegen de menselijkheid – in strijd met het EVRM? Het Hof beantwoordt de vraag in alle zes gevallen ontkennend. De details van de zaken zijn in deze rapportage weergegeven.

Van de genoemde elf uitspraken werd er één gedaan door de Grote Kamer. Die vond unaniem de tenuitvoerlegging van een levenslange gevangenisstraf in Curaçao en Aruba in strijd met het verbod van onmenselijke behandeling, nu de gedetineerde geen behandeling van zijn psychische stoornis had ontvangen en derhalve geen situatie had kunnen bewerkstelligen waarin hij op enig moment in aanmerking zou kunnen komen voor invrijheidsstelling. De levenslange vrijheidsstraf was daardoor *de facto* niet reduceerbaar.

De mensenrechtenverdragsorganen van de Verenigde Naties constateerden in 2016 geen schendingen in Nederlandse zaken. Vermeldenswaard is vooral dat het Mensenrechtencomité in de vrijspraak van Geert Wilders in 2011 geen schending zag van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten jegens enkele van de personen die aangifte tegen hem hadden gedaan.

Op geheel ander vlak is vermeldenswaard dat Nederland het in 2016 enige tijd zonder nationale rechter moest stellen, gevolg van het tussentijds terugtreden van rechter Jos Silvis wegens zijn benoeming tot Procureur-Generaal bij de Hoge Raad. Conform de sinds de eeuwwisseling beproefde nationale voordrachtsprocedure werden in november drie gekwalificeerde personen – Martin Kuijer, Rick Lawson en Jolien Schukking – voorgedragen aan de Raad van Europa, waarna de Parlementaire Vergadering van die organisatie laatstgenoemde tot nieuwe Nederlandse rechter koos.
Maar toen was het al 2017. Hier zij in herinnering geroepen dat de nieuwe rechter in 2005 aan de wieg stond van de Rapportage Internationale Mensenrechtenprocedures in zijn huidige vorm.

Tot slot danken wij de collega's van het Ministerie van Veiligheid & Justitie, de Immigratie- en Naturalisatiedienst en het Openbaar Ministerie voor hun nauwgezette commentaar op de concept-samenvattingen in deze rapportage, alsmede de gedetacheerden van de Raad van State en stagiairs bij de Afdeling Internationaal Recht voor hun bijdragen.

Den Haag, maart 2017

Roeland Böcker, agent
Kanta Adhin, plv. agent

Afdeling Internationaal Recht
Directie Juridische Zaken
Djz-ir@minbuza.nl

Raad van Europa

Europees Hof voor de Rechten van de Mens[1]

Uitspraken

A.G.R. (13442/08, 12 januari 2016)
Verzoeker, van Afghaanse nationaliteit, heeft in 1997 asiel aangevraagd in Nederland. Verzoeker stelde bij zijn aanvraag dat hij ten tijde van het communistische regime lid was van de Democratische Volkspartij van Afghanistan (PDPA) en werkzaam is geweest voor de KhAD/WAD, de toenmalige veiligheidsdienst. De asielaanvraag van verzoeker werd afgewezen, omdat niet was aangetoond dat er persoonlijke omstandigheden waren die een vrees voor vervolging zouden rechtvaardigen. Echter, verzoeker heeft wel een voorwaardelijke vergunning tot verblijf gekregen op basis van een tijdelijk categoriaal beschermingsbeleid ten aanzien van Afghanistan. Deze werd in 2001 omgezet in een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd, omdat de situatie in Afghanistan onvoldoende was verbeterd. Deze verblijfsvergunning werd vervolgens in 2006 ingetrokken op grond van artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag, omdat verzoeker volgens de regering op grond van zijn positie bij de KhAD/WAD mede verantwoordelijk moet worden geacht voor door deze organisatie begane misdrijven. De regering stelde vast dat er geen reëel risico bestond dat verzoeker bij terugkeer naar Afghanistan onderworpen zou worden aan foltering of een onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM) en dat hij derhalve naar Afghanistan kon worden uitgezet.
Verzoeker stelt bij het Hof dat hij bij uitzetting naar Afghanistan zal worden blootgesteld aan behandeling die strijdig is met artikel 3 EVRM, vanwege zijn voormalige werkzaamheden voor de KhAD/WAD en vanwege de algemene veiligheidssituatie in Afghanistan. Daarnaast stelt hij dat uitzetting van zijn vrouw en kinderen naar Afghanistan in strijd zal zijn met artikel 3 EVRM.
Het Hof legt een voorlopige maatregel op (Procedureregel 39), inhoudende dat zolang het Hof de zaak in behandeling heeft, verzoeker niet mag worden uitgezet. Het Hof verklaart de klacht over schending van artikel 3 EVRM voor

[1] Uitspraken (judgments) en beslissingen (decisions) zijn op chronologische volgorde opgenomen. Van het omvangrijker aantal beslissingen (decisions) tot niet-ontvankelijkheid en schrapping van de rol in zaken tegen Nederland zijn niet samengevat beslissingen die zijn afgedaan met een standaardmotivering. Voor de volledige lijst van beslissingen zie Bijlage I.

zover deze betrekking heeft op de echtgenote en kinderen van verzoeker niet-ontvankelijk, omdat niet is gebleken dat verzoeker gemachtigd is deze klacht namens hen in te dienen. Voor zover de klacht betrekking heeft op verzoeker zelf overweegt het Hof dat er geen aanwijzingen zijn dat verzoeker in Afghanistan sinds 2005 negatieve aandacht getrokken heeft van de overheid, van enige groepering of van enige privépersoon op grond van de door hem naar voren gebrachte persoonlijke omstandigheden. Het Hof neemt daarbij in aanmerking dat personen die ten tijde van het communistische regime in Afghanistan werkzaam zijn geweest voor de veiligheidsdiensten door de UNHCR niet aangemerkt worden als een specifieke categorie personen die thans in Afghanistan een potentieel risico loopt op vervolging. Ook acht het Hof de algemene veiligheidssituatie in Afghanistan op zichzelf niet zodanig dat terugkeer een reëel risico op onmenselijke behandeling met zich brengt. Het Hof oordeelt derhalve dat uitzetting naar Afghanistan geen schending van artikel 3 EVRM oplevert.

A.W.Q. en D.H. (25077/06, 12 januari 2016)

Verzoekers, een echtpaar van Afghaanse nationaliteit, hebben in 1999 asiel aangevraagd in Nederland. De man stelde bij zijn aanvraag dat hij ten tijde van het communistische regime in Afghanistan, lid was van de Democratische Volkspartij van Afghanistan (PDPA) en in het leger werkzaam is geweest, laatstelijk in de rang van majoor. De asielaanvraag van verzoeker werd afgewezen omdat, gelet op zijn rang in en werkzaamheden voor het Afghaanse leger, redenen bestonden te veronderstellen dat hij zich schuldig zou hebben gemaakt aan gedragingen als bedoeld in artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag. Ook de asielaanvraag van verzoekster en haar minderjarige kinderen werd afgewezen. De regering stelde voorts vast dat er geen reëel risico bestond dat verzoekers bij terugkeer naar Afghanistan onderworpen zouden worden aan foltering of een onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM) en dat zij derhalve naar Afghanistan konden worden uitgezet.

Verzoekers stellen bij het Hof dat hun uitzetting naar Afghanistan in strijd zal zijn met artikel 3 EVRM. Daarnaast stelt verzoekster mede namens haar minderjarige kinderen dat sprake is van schending van het recht op leven (artikel 2 EVRM).

Het Hof legt een voorlopige maatregel op (Procedureregel 39), inhoudende dat zolang het Hof de zaak in behandeling heeft verzoekers niet mogen worden uitgezet. De regering heeft nadien aan verzoekster en haar

minderjarige kinderen, alsmede aan haar inmiddels meerderjarige dochter, een verblijfsvergunning asiel verleend. Het Hof ziet geen verdere aanleiding om klachten van verzoekster te onderzoeken en schrapt de zaak in zoverre van de rol.
Ten aanzien van verzoeker merkt het Hof op dat hij, na de val van het communistische regime, niet uit Afghanistan gevlucht is, maar in Kabul is gebleven. Het Hof merkt voorts op dat verzoeker niet ontslagen is bij 'the Army Museum', maar ontslag heeft genomen. Vervolgens is hij niet het land uit gevlucht, maar naar Kunduz verhuisd, waar hij geen problemen heeft ondervonden met de autoriteiten, groeperingen of individuen op grond van zijn voormalige werkzaamheden voor de KhAD. Ook vluchtte de verzoeker niet uit Afghanistan toen de Taliban de macht overnam in Kunduz in 1997. Pas in 1998 is verzoeker gedetineerd door de Taliban en in 1999 is hij ontsnapt en vervolgens gevlucht uit Afghanistan. Het Hof overweegt dat er geen aanwijzingen zijn dat verzoeker sinds zijn vertrek negatieve aandacht heeft getrokken van de Afghaanse overheid, van enige groepering of van enige privépersoon vanwege zijn atheïsme, zijn voormalige lidmaatschap van de communistische partij, zijn werkzaamheden voor het leger tijdens het communistische regime, dan wel vanwege andere door hem naar voren gebrachte persoonlijke omstandigheden, waaronder de omstandigheid dat hij zichtbaar was in een Nederlandse film uit 2010 over een Nederlandse politica. Het Hof merkt verder op dat personen die ten tijde van het communistische regime werkzaam zijn geweest in het leger door de UNHCR niet worden aangemerkt als een specifieke categorie personen die thans in Afghanistan een potentieel risico loopt op vervolging. Ook acht het Hof de algemene veiligheidssituatie in Afghanistan op zichzelf niet zodanig dat terugkeer een reëel risico op onmenselijke behandeling met zich brengt. Het Hof oordeelt derhalve dat uitzetting naar Afghanistan geen schending van artikel 3 EVRM oplevert.

M.R.A. en anderen (46856/07, 12 januari 2016)
Verzoekers, een echtpaar en hun kinderen, van Afghaanse nationaliteit, hebben in 1999 asiel aangevraagd in Nederland. Verzoeker stelde bij zijn aanvraag dat hij vanwege zijn lidmaatschap van de Democratische Volkspartij van Afghanistan (PDPA) en zijn werkzaamheden voor de KhAD/WAD, de veiligheidsdienst ten tijde van het communistische regime van de PDPA, na de machtsovername door de Taliban is gearresteerd.

Hij zou worden geëxecuteerd maar is met hulp van een omgekochte bewaker vrijgekomen. De asielaanvraag van verzoeker werd afgewezen omdat, gelet op zijn positie bij en werkzaamheden voor de KhAD/WAD, redenen bestonden te veronderstellen dat hij zich schuldig zou hebben gemaakt aan gedragingen als bedoeld in artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag. De asielaanvraag van verzoekster werd ook afgewezen. De regering stelde vast dat er geen reëel risico bestond dat verzoekers bij terugkeer in Afghanistan onderworpen zouden worden aan foltering of een onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM) en dat zij derhalve naar Afghanistan konden worden uitgezet.
Verzoekers stellen bij het Hof dat hun uitzetting naar Afghanistan in strijd is met artikel 3 EVRM. Zij stellen verder dat sprake is van schending van het recht op respect voor het gezinsleven (artikel 8 EVRM) en het recht op een effectief rechtsmiddel (artikel 13 EVRM).
De regering heeft nadien aan verzoekster en haar minderjarige kinderen een verblijfsvergunning asiel verleend. Het Hof ziet daarom geen verdere aanleiding om klachten van verzoekster en haar minderjarige kinderen te onderzoeken en schrapt de zaak in zoverre van de rol. Omdat de inmiddels meerderjarige zoon van verzoekers nog een nationale procedure over een aanvraag om een verblijfsvergunning regulier heeft lopen en in die procedure een voorlopige voorziening is getroffen op grond waarvan hij gedurende die procedure niet mag worden uitgezet, oordeelt het Hof dat de nationale rechtsmiddelen nog niet zijn uitgeput en verklaart het Hof het verzoekschrift, voor zover dat betrekking heeft op de meerderjarige zoon van verzoekers, niet-ontvankelijk.
De klacht van verzoeker over schending van artikel 8 EVRM en in dat verband artikel 13 EVRM wordt niet-ontvankelijk verklaard, omdat in zoverre de nationale rechtsmiddelen niet zijn uitgeput.
Het Hof merkt ten aanzien van verzoeker op dat hij, na de val van het communistische regime, niet uit Afghanistan gevlucht is, maar naar Mazar-e-Sharif is verhuisd. Hier heeft hij kennelijk zonder problemen met de autoriteiten, enige groeperingen of individuen op grond van zijn voormalige activiteiten voor de KhAD/WAD, gewerkt en gewoond. Tevens stelt het Hof vast dat verzoeker destijds bij de Nederlandse immigratie autoriteiten verklaard had dat niemand in Afghanistan specifiek naar hem op zoek was.
Voor zover de klacht van verzoeker onder artikel 3 EVRM gebaseerd is op de gevolgen van de dodenlijst van slachtoffers van het voormalige communis-

tische regime, die de Nederlandse autoriteiten in september 2013 hebben gepubliceerd, overweegt het Hof dat dit in Afghanistan weliswaar heeft geleid tot de afkondiging van twee dagen van officiële rouw, doch dat niet is gebleken dat dit heeft geleid tot concrete daden van vervolging of met artikel 3 EVRM strijdige behandeling van voormalige werknemers van de KhAD/WAD. Voorts vindt het Hof geen aanwijzingen dat verzoeker in Afghanistan de negatieve aandacht getrokken heeft van de overheid, van enige groepering of van enige privépersoon op grond van de door hem naar voren gebrachte persoonlijke omstandigheden. Het Hof merkt op dat personen die ten tijde van het communistische regime werkzaam zijn geweest voor de veiligheidsdiensten door de UNHCR niet worden aangemerkt als een risicogroep. Ook acht het Hof de algemene veiligheidssituatie in Afghanistan op zichzelf niet zodanig dat terugkeer een reëel risico op onmenselijke behandeling met zich brengt. Het Hof oordeelt derhalve dat uitzetting naar Afghanistan geen schending van artikel 3 EVRM oplevert. Evenmin neemt het Hof schending van artikel 13 EVRM in verband met artikel 3 EVRM aan.

S.D.M. en anderen (8161/07, 12 januari 2016)

Verzoekers, een echtpaar en hun kind, van Afghaanse nationaliteit, hebben in 1996 asiel aangevraagd in Nederland. Verzoeker stelde bij zijn aanvraag dat hij onder het communistische regime van de Democratische Volkspartij van Afghanistan (PDPA) werkzaam is geweest voor de toenmalige veiligheidsdienst KhAD/WAD en vervolgens onder het regime van de Mujaheddin werkzaam was. Verzoeker stelde tevens dat de Taliban een doodvonnis tegen hem had uitgevaardigd. De asielaanvraag van verzoeker werd afgewezen en de aanvankelijk aan hem verleende (voorwaardelijke) verblijfsvergunning werd ingetrokken omdat gelet op zijn functie bij en werkzaamheden voor de KhAD/WAD redenen bestonden te veronderstellen dat hij zich schuldig zou hebben gemaakt aan gedragingen als bedoeld in artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag. Omdat de asielaanvraag van verzoekster afhankelijk was van de asielaanvraag van verzoeker, werd ook haar asielaanvraag afgewezen en de aanvankelijk aan haar verleende verblijfsvergunning ingetrokken. De regering stelde vast dat er geen reëel risico bestond dat verzoekers bij terugkeer in Afghanistan onderworpen zouden worden aan foltering of een onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM) en dat zij derhalve naar Afghanistan konden worden uitgezet.

Verzoekers stellen bij het Hof dat hun uitzetting naar Afghanistan is strijd is met artikel 3 EVRM.
De regering heeft nadien aan verzoekster, die inmiddels was gescheiden van verzoeker, en aan haar minderjarige kind een verblijfsvergunning asiel verleend. Het Hof ziet geen verdere aanleiding om de klachten van verzoekster en haar kind te onderzoeken en schrapt de zaak in zoverre van de rol.
Ten aanzien van verzoeker overweegt het Hof dat hij, na de val van het communistische regime, niet uit Afghanistan is gevlucht, maar werkzaam is geworden onder het bewind van de Mujaheddin zonder problemen te ondervinden. Het Hof merkt voorts op dat er niet uit het dossier blijkt dat de huidige regering van Afghanistan vonnissen uitvoert waarbij de doodstraf is opgelegd in een Taliban tribunaal. Het Hof overweegt verder dat er geen aanwijzingen zijn dat verzoeker sinds zijn vertrek uit Afghanistan de negatieve aandacht heeft getrokken van de Afghaanse overheid, van enige groepering of van enige privépersoon als gevolg van zijn werkzaamheden voor de KhAD/WAD of zijn werkzaamheden onder het bewind van de Mujaheddin, dan wel vanwege het tegen hem in 1995 door de Taliban uitgevaardigde doodvonnis of enige andere aangevoerde persoonlijke omstandigheid. Ten slotte merkt het Hof op dat personen die ten tijde van het communistische regime werkzaam zijn geweest voor de veiligheidsdiensten door de UNHCR niet worden aangemerkt als een risicogroep. Ook acht het Hof de algemene veiligheidssituatie in Afghanistan op zichzelf niet zodanig dat terugkeer een reëel risico op onmenselijke behandeling met zich brengt. Het Hof oordeelt derhalve dat uitzetting naar Afghanistan geen schending van artikel 3 EVRM oplevert.

S.S. (39575/06, 12 januari 2016)
Verzoeker, van Afghaanse nationaliteit, heeft in 1998 asiel aangevraagd in Nederland. Bij zijn aanvraag stelde hij dat hij onder het communistische regime van de Democratische Volkspartij van Afghanistan (PDPA) werkzaam is geweest voor de KhAD/WAD, de toenmalige veiligheidsdienst.
De asielaanvraag werd afgewezen omdat, gelet op zijn werkzaamheden voor de KhAD/WAD, redenen bestonden te veronderstellen dat hij zich schuldig zou hebben gemaakt aan gedragingen als bedoeld in artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag. De regering stelde voorts vast dat er geen reëel risico bestond dat verzoeker bij terugkeer in Afghanistan onderworpen zou worden aan foltering of een onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM) en dat hij derhalve naar Afghanistan kon worden uitgezet.

Verzoeker stelt bij het Hof dat hij bij uitzetting naar Afghanistan zal worden blootgesteld aan behandeling die strijdig is met artikel 3 EVRM, vanwege zijn voormalige werkzaamheden voor de KhAD/WAD, het feit dat hij wordt gezien als tegenstander van het huidige regime, zijn atheïsme, zijn langdurige afwezigheid uit het land en het ontbreken van een sociaal netwerk, zijn medische situatie en de algemene veiligheidssituatie in Afghanistan.
Het Hof legt een voorlopige maatregel op (Procedureregel 39), inhoudende dat zolang het Hof de zaak in behandeling heeft, verzoeker niet mag worden uitgezet.
Het Hof overweegt dat verzoeker, nadat het communistische regime omvergeworpen was, niet uit Afghanistan is gevlucht, maar verhuisd is naar Mazar-e-Sharif zonder problemen te ondervinden vanwege zijn vroegere werkzaamheden voor de KhAD. Het Hof merkt voorts op dat er geen aanwijzingen zijn dat verzoeker in Afghanistan de negatieve aandacht getrokken heeft van de overheid, van enige groepering of van enige privépersoon op grond van de door hem naar voren gebrachte omstandigheden. Het Hof merkt ten slotte op dat personen die ten tijde van het communistische regime werkzaam zijn geweest voor de veiligheidsdiensten door de UNHCR niet aangemerkt worden als een specifieke categorie personen die thans in Afghanistan een potentieel risico loopt op vervolging en dat ook uit informatie van het Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken niet blijkt dat leden van militaire of veiligheidsdiensten onder het voormalige communistische regime in de bijzondere negatieve aandacht staan van de Taliban of andere strijdende groepen in Afghanistan. Ook acht het Hof de algemene veiligheidssituatie in Afghanistan op zichzelf niet zodanig dat terugkeer een reëel risico op onmenselijke behandeling met zich brengt. Het Hof oordeelt derhalve dat uitzetting naar Afghanistan geen schending van artikel 3 EVRM oplevert.

Garib (43494/09, 23 februari 2016)
Verzoekster wilde met haar kinderen verhuizen van een eenkamerwoning naar een driekamerwoning in de Tarwewijk in Rotterdam, waar de Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek van toepassing is. Op grond van deze wet is vestiging in de wijk zonder huisvestingsvergunning niet toegestaan. Het verzoek om een huisvestingsvergunning van verzoekster werd afgewezen. Aan de afwijzing werd ten grondslag gelegd dat zij niet een periode van 6 jaar voorafgaand aan de aanvraag van de vergun-

ning in de Stadsregio Rotterdam had gewoond. Daarbij voldeed zij niet aan de inkomenseisen om vrijstelling te krijgen voor de vergunning, aangezien zij een bijstandsuitkering ontving.
Verzoekster klaagt bij het Hof over schending van haar recht op vrijheid van beweging en vestiging (artikel 2, Protocol 4 EVRM).
Het Hof stelt vast dat sprake is van een beperking van het recht om vrijelijk een woonplaats te kiezen. Vervolgens onderzoekt het Hof of deze beperking geoorloofd is op basis van artikel 2 lid 4 Protocol 4 EVRM. Het Hof stelt dat de Wet bijzondere maatregelen een legitiem doel nastreeft, te weten het terugdringen van probleemwijken en het bevorderen van het leefklimaat in de aangewezen wijken. Het Hof acht de wet voorts proportioneel. In dat verband onderzoekt het Hof of de belangen van de staat (streven naar sociaal-economisch meer gemengd samengestelde wijken) en de schending van individuele belangen (vrijheid om eigen woonplaats te kiezen) voldoende zijn afgewogen. Het Hof constateert dat het wetgevingsproces goed is doorlopen en dat in de wet waarborgen zijn opgenomen, zoals een hardheidsclausule, als de betrokken persoon niet in staat is alternatieve woonruimte te vinden. Ook overweegt het Hof dat de maatregelen die op grond van deze wet worden getroffen tijdelijk van aard zijn, beperkt zijn tot specifieke gebieden en regelmatig worden geëvalueerd. Ten slotte neemt het Hof in aanmerking dat het verzoekster vrij stond om zich elders in Rotterdam, buiten de op grond van de Wet bijzondere maatregelen aangewezen wijken, te vestigen. Het Hof oordeelt dat er geen sprake is van schending van artikel 2, Protocol 4 EVRM.
Op 12 september 2016 heeft het Panel van de Grote Kamer het verzoek van verzoekster om de zaak te verwijzen naar de Grote Kamer geaccepteerd.

Gillissen (39966/09, 15 maart 2016)
Verzoeker ontving vanaf 1996 een arbeidsongeschiktheidsuitkering (WAO). Hij kreeg toestemming om – tot een bepaald maximum - neveninkomsten te verwerven als trainer. Tegen verzoeker werd een bestuursrechtelijke procedure gestart omdat hij meer had verdiend dan werd toegestaan. In die procedure betoogde verzoeker dat een ambtenaar van de UWV hem in 1998 toestemming had gegeven om, gedurende een periode van vijf jaar, aanvullend inkomen te verwerven boven de gebruikelijke maximumgrens. Daarvan was geen schriftelijk bewijs voorhanden, maar verzoeker verwees naar twee met namen genoemde ambtenaren die hiervan getuige zouden zijn geweest. De Centrale Raad van Beroep stelt verzoeker in het ongelijk,

omdat het bestaan van de mondelinge toezegging van de zijde van de ambtenaar van de UWV niet aangetoond was.
Verzoeker werd tevens strafrechtelijk vervolgd vanwege uitkeringsfraude. De strafrechter oordeelde dat verzoeker wel aannemelijk had gemaakt dat een afspraak tussen hem en de ambtenaar van de UWV tot stand was gekomen en sprak hem vrij van strafvervolging.
Verzoeker klaagt bij het Hof dat zijn recht op een 'fair hearing' is geschonden (artikel 6 lid 1 EVRM), omdat de twee getuigen noch bij de rechtbank noch bij de Centrale Raad van Beroep zijn opgeroepen in de bestuursrechtelijke procedure over zijn arbeidsongeschiktheidsuitkering.
Het Hof merkt op dat artikel 6 lid 1 EVRM niet expliciet het recht garandeert om, in een procedure ter vaststelling van burgerlijke rechten, getuigen op te roepen of andere bewijsmiddelen in te brengen. Wel moet een beperking om een getuige op te roepen of een ander bewijsmiddel in te brengen in overeenstemming zijn met het recht op een eerlijke behandeling van zijn zaak, zoals vastgelegd in artikel 6 lid 1 EVRM, inclusief 'the principle of equality of arms'. Het Hof overweegt dat artikel 6 lid 2 en lid 3 EVRM niet direct van toepassing zijn op procedures ter vaststelling van burgerlijke rechten en dat derhalve de eisen die voortvloeien uit het recht om gehoord te worden in die procedures niet gelijk zijn aan de eisen die uit dit recht voortvloeien in strafrechtelijke procedures. Het Hof overweegt evenwel dat voor de onderhavige zaak van belang is dat de eis van 'equality of arms', in de zin van een 'fair balance' tussen de partijen, in beginsel in een procedure ter vaststelling van burgerlijke rechten evenzeer geldt als in strafrechtelijke procedures. Het Hof overweegt dat de Centrale Raad van Beroep niet aan het aanbod van verzoeker om getuigenbewijs in te brengen voorbij had mogen gaan nu de vermeende afspraak met de ambtenaar van de UWV van doorslaggevende betekenis kon zijn voor de beoordeling van zijn zaak. Daarbij merkt het Hof op dat de strafrechter verzoeker had vrijgesproken van fraude omdat hij de vermeende afspraak wel aannemelijk achtte. Hoewel het Hof erkent dat de beoordeling van bewijsmiddelen in strafrechtelijke procedures anders is dan in bestuursrechtelijke procedures, kon de Centrale Raad van Beroep gelet op de uitkomst en motivering van het arrest van de strafrechter daaraan volgens het Hof niet zonder meer voorbij gaan. Het Hof overweegt dat het niet instemmen met het verzoek van verzoeker om getuigen te horen hem in een benadeelde positie heeft geplaatst ten opzichte van de wederpartij. Gelet hierop oordeelt het Hof dat er een schending is van artikel 6 lid 1 EVRM.

Murray (10511/10, 26 april 2016, Grote Kamer)
Verzoeker, afkomstig uit Aruba, werd in 1980 veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf vanwege een moord begaan op Curaçao. Bij de oplegging van die straf oordeelde het Gemeenschappelijk Hof van de Nederlandse Antillen dat verzoeker eigenlijk een TBS-maatregel opgelegd zou moeten krijgen, maar dat de benodigde voorziening op de Antillen niet bestond en overbrenging naar Nederland voor tenuitvoerlegging van een TBS-maatregel afketste op de uitvoerbaarheid daarvan. De tenuitvoerlegging van de straf vond achtereenvolgens plaats in Curaçao en Aruba. Gratieverzoeken werden afgewezen op grond van recidivegevaar. Ook bij een herbeoordeling van de gevangenisstraf op basis van een in 2011 ingevoerde wijziging in het Wetboek van Strafrecht van Curaçao – die een periodieke evaluatie van levenslange gevangenisstraffen voorschreef – werd besloten dat verdere tenuitvoerlegging van de levenslange gevangenisstraf nog steeds een redelijk doel diende. Er was nog steeds sprake van psychische problemen. In 2014 kreeg verzoeker gratie vanwege zijn zeer slechte gezondheid.

Verzoeker klaagt bij het Hof dat zijn levenslange gevangenisstraf strijdig is met het verbod op foltering of een onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM) vanwege het ontbreken van enig perspectief op vrijlating. Hoewel een wettelijke maatregel voor herziening van levenslange detentie was geïntroduceerd kort nadat hij zijn klacht had ingediend bij het Hof, stelt hij dat hij *de facto* geen perspectief op vrijlating heeft gehad, omdat hij nooit psychiatrische behandeling heeft gekregen en daarom het risico op recidive te hoog werd geacht om hem in aanmerking te laten komen voor vrijlating. Tevens klaagt hij over strijd met artikel 3 EVRM vanwege de condities van zijn detentie, in het bijzonder omdat hij niet in een detentieregime voor gevangenen met psychiatrische problemen is geplaatst en hij geen psychiatrische behandeling heeft gehad.
Verzoeker is in november 2014 overleden. Zijn zus en zoon hebben zijn zaak voortgezet.
Het Hof stelt voorop dat een levenslange gevangenisstraf op zichzelf niet in strijd is met artikel 3 EVRM. Om in overeenstemming te handelen met artikel 3 EVRM moet gedetineerden wel de mogelijkheid worden geboden te rehabiliteren met uitzicht op invrijheidsstelling. Het Hof heeft benadrukt dat staten een grote 'margin of appreciation' hebben om te bepalen welke maatregelen nodig zijn om een tot levenslang veroordeelde gevangene de mogelijkheid te geven te rehabiliteren, maar de detentieomstandigheden van levenslanggestraften moeten wel zodanig zijn en zij moeten een

dusdanige behandeling krijgen, dat zij een realistische mogelijkheid hebben om te rehabiliteren met oog op invrijheidsstelling. Hoewel verzoeker voorafgaand aan zijn veroordeling tot levenslange gevangenisstraf medisch was onderzocht en geconstateerd was dat hij vanwege zijn geestesgesteldheid behandeling nodig had, zijn er geen verdere onderzoeken gedaan om te bepalen welke behandeling nodig was en heeft hij gedurende zijn gevangenschap nooit een psychiatrische behandeling gehad. De opinies van de nationale gerechten, die advies uitbrachten strekkende tegen zijn vrijlating, lieten zien dat er een nauwe samenhang was tussen het aanhoudend risico op recidive aan de ene kant en het gebrek aan behandeling aan de andere kant. De benodigde behandeling functioneerde daarom als een voorwaarde voor een eventuele rehabilitatie van Murray. Gelet hierop was, op het moment dat Murray zijn klacht indiende bij het Hof, elk verzoek om gratie in de praktijk kansloos. Daarom was zijn levenslange gevangenisstraf de facto niet reduceerbaar, zoals vereist onder de jurisprudentie van het Hof onder artikel 3 EVRM. Deze conclusie heeft ertoe geleid dat de Grote Kamer van het Hof unaniem heeft geoordeeld dat sprake was van een schending van artikel 3 EVRM en dat de door en namens verzoeker gemaakte kosten en uitgaven dienden te worden vergoed.
De regering heeft het hiermee gemoeide bedrag op 28 juni 2016 betaald.

R.B.A.B. en anderen (7211/06, 7 juni 2016)

Verzoekers, een man en vrouw, hun twee dochters en hun zoon, allen van Sudanese nationaliteit, hebben in 2001 en in 2003 asiel aangevraagd in Nederland. Na afwijzing van deze asielaanvragen, hebben zijn nog een derde keer asiel aangevraagd, gebaseerd op de stelling dat, indien ze teruggestuurd zouden worden naar Sudan, hun dochters onderworpen zouden worden aan vrouwenbesnijdenis. Ook die asielaanvraag werd afgewezen, met name op grond van het feit dat verzoekers hun identiteit niet onderbouwd hadden en geen geloofwaardige verklaring omtrent hun vorige woonplaats in Sudan hadden gegeven. Dit leidde ertoe dat niet was vastgesteld dat verzoekers niet tot de groep hoger opgeleiden hoorden, die in staat waren de praktijk van vrouwenbesnijdenis te weerstaan.
Verzoekers stellen voor het Hof dat hun uitzetting naar Sudan een schending zou vormen van het verbod op foltering en onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM), met name omdat de twee dochters daar onderworpen zouden worden aan besnijdenis en de andere verzoekers noch de Sudanese autoriteiten hen daartegen kunnen beschermen.

Na indiening van het verzoek bij het Hof, wordt aan de oudste dochter een verblijfsvergunning voor verblijf bij partner verleend. Daarop heeft zij de klacht, voor zover deze betrekking heeft op haar, ingetrokken. Het Hof schrapt de zaak, voor zover het de oudste dochter betreft, van de rol.
Het Hof overweegt dat niet in geschil is dat het onderwerpen van kinderen of volwassen aan vrouwenbesnijdenis in strijd is met artikel 3 EVRM. Tevens is niet betwist dat een aanzienlijke meerderheid van de meisjes en vrouwen in Sudan van oudsher wordt besneden en dit nog steeds gebeurt, hoewel de gangbaarheid van vrouwenbesnijdenis langzaam lijkt af te nemen. Hoewel de nationale wet vrouwenbesnijdenis niet verbiedt, zijn er provincies die wetten hebben aangenomen waarin vrouwenbesnijdenis is verboden. Acties van de overheid en ngo's tegen vrouwenbesnijdenis hebben geleid tot afname van vrouwenbesnijdenis of steun daarvoor. Het Hof overweegt verder dat het risico dat een ongetrouwde vrouw zal worden besneden, afhangt van de houding van haar familie, in het bijzonder haar ouders. Ouders die tegen vrouwenbesnijdenis zijn, kunnen hun dochter normaliter daartegen beschermen. Met betrekking tot deze zaak merkt het Hof op dat de jongste dochter een gezonde volwassen vrouw is en dat zowel haar ouders als haar broer en zus tegen vrouwenbesnijdenis zijn. Het Hof stelt voorts dat, behalve de oudste dochter, geen van de gezinsleden is toegelaten tot Nederland en dat zij waarschijnlijk als familie gezamenlijk zullen worden uitgezet naar Sudan. Ten slotte overweegt het Hof dat de autoriteiten van de provincie waaruit verzoekers stellen afkomstig te zijn, wetten hebben aangenomen die vrouwenbesnijdenis verbieden. Onder deze omstandigheden is volgens het Hof niet aannemelijk gemaakt dat de jongste dochter bij terugkeer naar Sudan zal worden blootgesteld aan een reëel risico op vrouwenbesnijdenis. Het Hof oordeelt unaniem dat uitzetting naar Sudan niet in strijd is met artikel 3 EVRM.

Özçelik (69810/12, 28 juni 2016)
Verzoeker stelt voor het Hof dat de tussentijdse beoordeling van de voortduring van plaatsing in een instelling voor stelselmatige daders (ISD-maatregel) niet spoedig heeft plaatsgevonden. In de nationale procedure heeft het gerechtshof Arnhem geoordeeld dat van een spoedige behandeling in de zin van artikel 6 EVRM van het beroep van verzoeker tegen de beslissing van de rechtbank tot voortzetting van de maatregel tot plaatsing in voornoemde inrichting geen sprake is geweest. Het gerechtshof oordeelde dat de constatering van de verdragsrechtelijke schending op

zichzelf voldoende bevrediging van het geschonden rechtsgevoel inhoudt. Bij het Hof klaagt verzoeker met verwijzing naar artikel 6 EVRM over de duur van de behandeling van zijn beroep tegen de voortduring van de ISD-maatregel. Het Hof behandelt deze klacht onder het recht op een spoedige beslissing (artikel 5 lid 4 EVRM). Verzoeker klaagt verder dat het gerechtshof zijn rechten heeft geschonden door geen gevolgen te verbinden aan de geconstateerde verdragsschending. Het Hof behandelt deze klacht onder artikel 5 lid 5 EVRM (recht op schadeloosstelling).
Partijen zijn het eens dat het beroep tegen de voortzetting van de maatregel niet spoedig is behandeld. Het Hof neemt de geconstateerde schending van artikel 6 EVRM door het gerechtshof Arnhem aan als een erkenning dat de rechten onder artikel 5 lid 4 EVRM zijn geschonden. Het Hof ziet geen reden hierover anders te oordelen en constateert een schending van artikel 5 lid 4 EVRM. Het Hof verwijst naar *Emin tegen Nederland* (28260/07, uitspraak van 29 mei 2012) en stelt vast dat de onderhavige zaak hetzelfde behelst.
Het Hof constateert daarom dat tevens sprake is van schending van artikel 5 lid 5 EVRM en kent verzoeker schadevergoeding toe.
De regering heeft de opgelegde schadevergoeding aan verzoeker betaald. Een Action Report zal in 2017 aan het Comité worden verzonden.

A.M. (29094/09, 5 juli 2016)
Verzoeker, van Afghaanse nationaliteit en Hazara afkomst, heeft in 2003 een asielaanvraag ingediend. Hij verklaarde te vrezen voor vervolging en mishandeling in Afghanistan vanwege zijn lidmaatschap van de communistische Democratische Volkspartij van Afghanistan (PDPA), en vanwege zijn betrokkenheid bij de Revolutionaire Garde en de partij Hezb-e Wahdat. Zijn aanvraag werd afgewezen omdat artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag op hem van toepassing was. Het gestelde risico op foltering of een onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM) bij terugkeer naar Afghanistan werd niet aannemelijk geacht. In 2007 werd verzoeker ongewenst verklaard. Verzoeker stelde geen hoger beroep in bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State tegen de ongegrondverklaring van zijn beroepen tegen de afwijzing van zijn asielaanvraag en zijn ongewenstverklaring.
Bij het Hof klaagt hij over schending van artikel 3 EVRM, zijn recht op respect voor het gezinsleven (artikel 8 EVRM) en zijn recht op een effectief rechtsmiddel (artikel 13 EVRM). Het Hof legt een voorlopige maatregel op (Procedureregel 39), inhoudende dat zolang het Hof de zaak in behandeling heeft verzoeker niet mag worden uitgezet naar Afghanistan.

In het kader van de ontvankelijkheid van de klacht betoogt de regering bij het Hof dat verzoeker de nationale rechtsmiddelen niet conform artikel 35 lid 1 EVRM heeft uitgeput omdat hij zowel in de asielprocedure als in de procedure over zijn ongewenstverklaring geen hoger beroep heeft ingesteld. Volgens het Hof hangt dit betoog nauw samen met de klacht van verzoeker over schending van artikel 13 EVRM.
Het Hof overweegt dat in zaken die uitzetting of uitlevering betreffen, volgens zijn vaste rechtspraak over artikel 13 EVRM in relatie met artikel 3 EVRM, slechts sprake is van een effectief rechtsmiddel indien het middel een grondige beoordeling inhoudt van de klacht dat er substantiële gronden bestaan om aan te nemen dat er een reëel risico op met artikel 3 EVRM strijdige behandeling bestaat. Tevens moet de inzet van het middel automatisch schorsende werking hebben. Dit heeft volgens het Hof ook te gelden bij de toepassing van artikel 35 lid 1 EVRM. Omdat het instellen van hoger beroep in asielzaken bij de Afdeling geen automatische schorsende werking heeft, kan het Hof niet anders concluderen dan dat aan het tweede vereiste niet is voldaan. Dat het mogelijk is om de Afdeling te verzoeken een voorlopige voorziening te treffen maakt dit niet anders, omdat een dergelijk verzoek evenmin automatisch schorsende werking heeft. Het Hof verwerpt daarom het betoog van de regering dat verzoeker de nationale rechtsmiddelen niet heeft uitgeput. Het Hof geeft aan dat dit niet betekent dat hoger beroep bij de Afdeling irrelevant is. Gewezen wordt op de belangrijke rol die de Afdeling heeft als toezichthoudende rechterlijke instantie die ernaar streeft de rechtseenheid in asielzaken te bewaken. Bovendien is het mogelijk dat– terwijl de asielzaak aanhangig is bij het Hof - de Afdeling in een voorgezette procedure kan beslissen om een hoger beroep gegrond te verklaren, de rechtbankuitspraak te vernietigen en het beroep terug te wijzen naar de rechtbank. Een dergelijke ontwikkeling op nationaal niveau kan de status van een klager als ‘slachtoffer’ in de zin van artikel 34 EVRM raken.
Ten aanzien van de klacht over artikel 13 EVRM overweegt het Hof dat het instellen van beroep bij de rechtbank in asielzaken wel automatisch schorsende werking heeft. Artikel 13 EVRM verlangt niet dat lidstaten beroep in twee instanties bieden. Daarom beschikte verzoeker over een effectief rechtsmiddel om te procederen over de afwijzing van zijn asielverzoek. Het Hof concludeert dat geen schending heeft plaatsgevonden van artikel 13 EVRM in relatie met artikel 3 EVRM.

Het Hof oordeelt voorts dat de verzoeker niet heeft aangetoond dat er een reëel risico is dat hij zou worden onderworpen aan behandeling in strijd met artikel 3 EVRM. Het Hof merkt daarbij op dat verzoeker na de omverwerping van het communistische regime in Afghanistan is gebleven, zonder daarbij problemen te ondervinden van de Taliban. Bovendien werd de verzoeker niet gezocht door de partij Jamiat-e Islami en trok hij geen negatieve aandacht van enige (niet-)gouvernementele instanties of enige privépersoon in Afghanistan op grond van zijn communistische verleden of zijn activiteiten voor Hezb-e Wahdat. Het Hof merkt tevens op dat – hoewel de algemene situatie in Afghanistan voor deze minderheid verre van ideaal is – er voor individuen van Hazara oorsprong geen reëel risico op behandeling verboden door artikel 3 EVRM bestaat indien zij uitgezet zouden worden naar Afghanistan. Ten slotte acht het Hof de algemene veiligheidssituatie in Afghanistan op zichzelf niet zodanig dat terugkeer een reëel risico op onmenselijke behandeling met zich brengt.
Met betrekking tot de klacht over artikel 8 EVRM overweegt het Hof dat in zoverre niet noodzakelijk is dat een rechtsmiddel automatisch schorsende werking heeft om als effectief in de zin van artikel 13 EVRM te kunnen worden aangemerkt. Gelet op de aard van de beoordeling die de Afdeling verricht in bestuursrechtelijke geschillen, meent het Hof dat bij klachten dat uitzetting in strijd is met artikel 8 EVRM het instellen van hoger beroep een effectief rechtsmiddel is in de zin van artikel 35 lid 1 EVRM. Nu verzoeker in zoverre de nationale rechtsmiddelen niet heeft uitgeput, verklaart het Hof dit deel van de klacht niet-ontvankelijk op grond van artikel 35 lid 1 en 4 EVRM.

Beslissingen

Mahamed Sambuto (3303/11, 19 januari 2016)
Verzoekster, van Ethiopische nationaliteit, voert bij het Hof aan dat overdracht van haar en haar minderjarige kinderen aan Italië onder de EU-Dublinverordening in strijd is met het verbod op foltering en onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM), gelet op de slechte condities in de Italiaanse opvangvoorzieningen. Bovendien vreest zij zonder een zorgvuldige behandeling van haar asielverzoek door de Italiaanse autoriteiten te worden teruggestuurd naar haar land van herkomst of een derde land waar zij zal worden blootgesteld aan een behandeling in strijd met artikel 3 EVRM.
Het Hof legt een voorlopige maatregel op (Procedureregel 39), inhoudende dat verzoekster niet mag worden overgebracht naar Italië tot nader bericht. Het Hof wordt vervolgens op de hoogte gesteld dat verzoekster met onbekende bestemming is vertrokken. Desgevraagd meldt de gemachtigde van verzoekster dat hij geen contact meer heeft met haar en daarom niet in staat is aan te geven of zij nog steeds voornemens is haar verzoekschrift te handhaven. Tegen deze achtergrond overweegt het Hof dat aangenomen wordt dat verzoekster haar zaak niet verder wenst voort te zetten in de zin van artikel 37 lid 1(a) EVRM. Daarnaast bestaan er geen bijzondere omstandigheden die verder onderzoek van de zaak vereisen. Het Hof schrapt de zaak daarom van de rol.

Vrinds (10662/15, 2 februari 2016)
Verzoeker klaagt bij het Hof dat ongerechtvaardigd onderscheid wordt gemaakt tussen personen in voorlopige hechtenis, die niet de mogelijkheid hebben van bezoek zonder toezicht, en veroordeelden in detentie, die deze mogelijkheid wel hebben (artikel 14 in samenhang met artikel 8 EVRM). Verzoeker en de regering komen tot een minnelijke schikking. Het Hof schrapt de zaak van de rol op grond van artikel 39 EVRM.

Eisa (58099/15, 4 februari 2016)
Verzoeker, een uitgeprocedeerde asielzoeker van Libische nationaliteit, is niet in het bezit van een geldig reisdocument. Tevens is de verblijfplaats van verzoeker onbekend. Het Hof (als alleenzittende rechter) overweegt dat uitzetting naar Libië van uitgeprocedeerde asielzoekers die niet in het bezit zijn van een geldig reisdocument op dit moment niet mogelijk is. Nu het onmogelijk is om een reisdocument voor verzoeker te verkrijgen zolang zijn

verblijfplaats onbekend is, bestaat volgens het Hof thans geen risico op behandeling in strijd met het Verdrag. Het Hof besluit daarop dat verder onderzoek van de klacht niet gerechtvaardigd is onder artikel 37 lid 1(c) EVRM. Daarnaast zijn er geen bijzondere omstandigheden die verder onderzoek van de zaak vereisen. Het Hof schrapt de zaak daarom van de rol.

Djinisov (29741/10, 9 februari 2016)
Verzoeker klaagt bij het Hof over schending van de onschuldpresumptie (artikel 6 EVRM) bij de ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel, nu hij de financiële gevolgen heeft moeten dragen van een misdrijf dat het openbaar ministerie niet ten laste heeft gelegd wegens gebrek aan bewijs. Verzoeker en de regering komen tot een minnelijke schikking. Het Hof schrapt de zaak van de rol op grond van artikel 39 EVRM.

F.A. (39670/11, 9 februari 2016)
Verzoekster, van Iraanse nationaliteit, is in 2001 in het bezit van een machtiging tot voorlopig verblijf Nederland ingereisd, waarna zij een verblijfsvergunning regulier voor verblijf bij haar van oorsprong Iraanse en inmiddels genaturaliseerde partner heeft verkregen. De vergunning was laatstelijk geldig tot maart 2005. In 2008 heeft zij een verblijfsvergunning asiel aangevraagd. Aan haar aanvraag heeft zij onder meer ten grondslag gelegd dat zij en haar partner niet zijn getrouwd, dat zij met hem heeft samengewoond sinds haar aankomst in Nederland, dat zij een buitenechtelijk kind heeft en dat zij als gevolg van deze omstandigheden door de Iraanse autoriteiten zal worden vervolgd voor overspel als zij naar Iran zou moeten terugkeren om een machtiging tot voorlopig verblijf aan te vragen. De asielaanvraag werd afgewezen.
Verzoekster klaagt bij het Hof onder artikel 1 EVRM dat Nederland haar rechten en plichten onder het EVRM niet heeft gewaarborgd. Ook klaagt zij dat uitzetting naar Iran in strijd is met het recht op leven en het verbod op foltering of een onmenselijke behandeling (artikelen 2 en 3 EVRM). Voorts klaagt zij dat uitzetting een onevenredige inmenging met haar recht op respect voor haar gezinsleven (artikel 8 EVRM) zal inhouden. Ten slotte klaagt zij dat zij geen effectief rechtsmiddel tot haar beschikking had (artikel 13 EVRM) ten aanzien van de vermeende schending van art. 3 EVRM.
Het Hof legt een voorlopige maatregel op (Procedureregel 39), inhoudende dat zolang het Hof de zaak in behandeling heeft verzoekster niet mag worden uitgezet naar Iran.

Het Hof constateert dat verzoekster na het verlopen van de geldigheid van de aan haar verleende verblijfsvergunning regulier niet om verlenging heeft verzocht, maar een asielaanvraag heeft ingediend. In Nederland vindt in het kader van een asielaanvraag echter geen beoordeling van artikel 8 EVRM plaatst. Het Hof ziet geen reden waarom niet van verzoekster kan worden verlangd dat zij een aanvraag om verlenging van haar verlopen verblijfsvergunning of een nieuwe aanvraag om verlening van een verblijfsvergunning regulier indient, zodat de Nederlandse autoriteiten de mogelijkheid hebben haar klacht over de vermeende schending van artikel 8 EVRM te onderzoeken. Het Hof is van oordeel dat niet op voorhand kan worden aangenomen dat een daartoe strekkende aanvraag geen kans van slagen zou hebben. Het Hof wijst de klacht over artikel 8 EVRM dan ook af omdat de nationale rechtsmiddelen niet zijn uitgeput. Het Hof overweegt verder dat verzoekster met de indiening van een aanvraag om een verblijfsvergunning regulier in ieder geval tijdelijk kan voorkomen dat zij Nederland moet verlaten. Om die reden acht het Hof de klacht over schending van artikel 2 en artikel 3 EVRM voorbarig. Het Hof oordeelt dat artikel 13 EVRM in deze zaak niet van toepassing is, omdat er geen sprake is van een 'arguable claim' onder artikel 3 EVRM. Het Hof oordeelt dat de klacht over artikel 1 EVRM kennelijk ongegrond is. Om deze redenen verklaart het Hof het verzoek niet-ontvankelijk.

S.M.H. (5868/13, 17 mei 2016)

Verzoekster, van Somalische nationaliteit, is ten tijde van het indienen van de klacht zwanger en alleenstaande moeder van drie minderjarige kinderen die gedurende haar verblijf in Nederland zijn geboren. Zij voert bij het Hof aan dat overdracht van haar en haar kinderen aan Italië op grond van de EU-Dublinverordening, zonder enige garantie van de Italiaanse regering dat zij in staat zal worden gesteld om asiel aan te vragen of dat zij en haar kinderen zullen worden voorzien van opvangfaciliteiten en medische zorg in Italië in afwachting van haar asielaanvraag, een reëel risico op een onmenselijke behandeling met zich brengt (artikel 3 EVRM).
Het Hof legt een voorlopige maatregel op (Procedureregel 39), inhoudende dat verzoekster niet mag worden overgedragen aan Italië tot nader bericht. Het Hof stelt vast dat het gaat om een alleenstaande moeder met jonge kinderen en dat zij daarmee tot een kwetsbare groep behoort die speciale bescherming verdient. Het Hof stelt verder vast dat de situatie in Italië op geen enkele manier vergelijkbaar is met de situatie in Griekenland ten tijde

van de uitspraak in *M.S.S. tegen België en Griekenland* (30696/09, uitspraak van 21 januari 2011) en dat de structuur en de algemene situatie van de opvang regelingen in Italië op zichzelf niet fungeren als een obstakel tegen alle verwijderingen van asielzoekers naar dat land. Verder overweegt het Hof dat, anders dan in de zaak *Tarakhel tegen Zwitserland* (29217/12, uitspraak van 4 november 2014), de Nederlandse autoriteiten in samenspraak met de Italiaanse autoriteiten beslissen hoe en wanneer de overdracht van een asielzoeker zal plaatsvinden. Wanneer het gaat om een gezin met minderjarige kinderen worden de Italiaanse autoriteiten vooraf in kennis gesteld van de overdracht zodat deze kunnen bezien waar adequate opvangmogelijkheden voorhanden zijn. Het Hof accepteert dat van de Italiaanse autoriteiten niet kan worden verlangd dat zij voor langere periode plekken vrij houden in specifieke opvangplaatsen voor asielzoekers die in afwachting zijn van overdracht naar Italië onder de EU-Dublinverordening. Daarom dient, op het moment dat de overdragende staat de garantie verkrijgt van plaatsing in een opvanglocatie, overdracht zo snel mogelijk plaats te vinden. Het Hof stelt vast dat de Italiaanse regering naar behoren op de hoogte is gesteld van de situatie en geplande aankomst van verzoekster en haar kinderen. Tevens is gebleken dat verzoekster en haar kinderen zullen worden opgevangen in één van de opvangplaatsen die speciaal gereserveerd zijn voor gezinnen met minderjarige kinderen. Het Hof ziet geen aanleiding om aan te nemen dat verzoekster bij aankomst in Italië geen toegang zou kunnen krijgen tot deze voorziening. Het Hof overweegt dat verzoekster niet heeft aangetoond dat overdracht aan Italië ernstige gevolgen in de zin van artikel 3 EVRM zou hebben. Om deze redenen acht het Hof de klacht kennelijk ongegrond en het verzoek om die reden niet-ontvankelijk. Daarmee wordt ook de voorlopige maatregel (Procedureregel 39) beëindigd.

Van Velzen (21496/10, 17 mei 2016)

Verzoeker klaagt bij het Hof dat hij door de rechtbank bij verstek is veroordeeld, terwijl hij niet op de hoogte was gesteld van de behandeling ter zitting van zijn zaak bij de kantonrechter, en dat daarmee sprake is van schending van zijn recht op een eerlijk proces (artikel 6 lid 1 en 3 EVRM). Het Hof overweegt dat de dagvaarding op het adres van verzoeker is uitgereikt aan een familielid, dat op hetzelfde adres woonachtig was. Niet kan worden vastgesteld of dit familielid de dagvaarding tijdig aan verzoeker heeft doen toekomen. De President van het gerechtshof heeft in beroep geoordeeld dat verzoeker geen gebruik heeft gemaakt van de gelegenheid

de zitting bij de kantonrechter bij te wonen. In zaken betreffende strafbare feiten van geringe aard, staat het Hof het afzien van een hoorzitting toe. In de onderhavige zaak was het afzien van een mondelinge behandeling van het beroep, gelet op de geringe ernst van de overtreding en de opgelegde boete, niet in strijd is met artikel 6 lid 1 EVRM. Het Hof acht de klacht kennelijk ongegrond en verklaart het verzoek niet-ontvankelijk op grond van artikel 35 lid 3(a) en lid 4 EVRM.

Lacroix (47367/09, 17 mei 2016)
Verzoeker klaagt bij het Hof over overschrijding van de redelijke termijn van een civielrechtelijke procedure (artikel 6 EVRM).
Verzoeker en de regering komen tot een minnelijke schikking. Het Hof schrapt de zaak van de rol op grond van artikel 39 EVRM.

Castelijns (7599/15, 17 mei 2016)
Verzoeker klaagt bij het Hof dat ongerechtvaardigd onderscheid wordt gemaakt tussen personen in voorlopige hechtenis, die niet de mogelijkheid hebben van bezoek zonder toezicht, en veroordeelden in detentie, die deze mogelijkheid wel hebben (artikel 14 in samenhang met artikel 8 EVRM).
Verzoeker en de regering komen tot een minnelijke schikking. Het Hof schrapt de zaak van de rol op grond van artikel 39 EVRM.

Smetsers (7603/15, 17 mei 2016)
Verzoeker klaagt bij het Hof dat ongerechtvaardigd onderscheid wordt gemaakt tussen personen in voorlopige hechtenis, die niet de mogelijkheid hebben van bezoek zonder toezicht, en veroordeelden in detentie, die deze mogelijkheid wel hebben (artikel 14 in samenhang met artikel 8 EVRM).
Verzoeker en de regering komen tot een minnelijke schikking. Het Hof schrapt de zaak van de rol op grond van artikel 39 EVRM.

M.M.R. (64047/10, 24 mei 2016)
Verzoekster, naar eigen zeggen afkomstig uit de provincie Zuid-Kivu gelegen in het oosten van de Democratische Republiek Congo (DRC) en behorende tot de Banyamulenge (Tutsi) minderheid, heeft in Nederland een asielverzoek ingediend, dat is afgewezen. Verzoekster stelt dat uitzetting naar de DRC een schending zou vormen van het recht op leven (artikel 2 EVRM) en het verbod van foltering en onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM), in het bijzonder vanwege het risico slachtoffer te worden van seksueel geweld

waartegen de autoriteiten van de DRC onvoldoende bescherming kunnen bieden.
Het Hof behandelt de klacht over artikel 2 EVRM in verband met de gerelateerde klacht onder artikel 3 EVRM. Het Hof overweegt dat artikel 3 EVRM op zichzelf niet uitsluit dat staten bij de beoordeling of sprake is van een reëel risico, als bedoeld in dat artikel, mogen wijzen op het bestaan van een binnenlands vestigingsalternatief. Voorwaarden voor het tegenwerpen van een vestigingsalternatief zijn dat de vreemdeling in staat moet zijn naar het bedoelde gebied reizen, toegang tot dat gebied te verkrijgen en zich aldaar te vestigen. Het Hof stelt zich bewust te zijn van de terugkerende berichten over mensenrechtenschendingen die plaatsvinden in de DRC, waaronder discriminatie op grond van etniciteit en seksueel geweld tegen vrouwen. Het Hof oordeelt echter dat verzoekster niet aannemelijk heeft gemaakt dat alle personen in de DRC, met inbegrip van Kinshasa en met uitzondering van het oosten van het land, een reëel risico lopen slachtoffer te worden van een behandeling die strijdig is met artikel 3 EVRM. Het Hof overweegt verder dat er geen aanwijzingen zijn dat verzoekster in een nadeliger situatie zou komen te verkeren dan de meeste andere vrouwen van Banyamulenge afkomst die thans in de DRC leven. Hoewel de algemene situatie van vrouwen in de DRC, inclusief degenen van Banyamulenge afkomst, verre van ideaal is, is het Hof van oordeel dat de situatie niet zo beklagenswaardig is dat uitzetting van een vrouw naar de DRC op zichzelf een reëel risico op behandeling in strijd met artikel 3 EVRM oplevert. Het is daarom niet aangetoond dat verzoekster bij uitzetting naar de DRC een reëel risico loopt slachtoffer te worden van een schending van artikel 3 EVRM. Het Hof acht de klacht daarom kennelijk ongegrond en verklaart het verzoek niet-ontvankelijk op grond van artikel 35 lid 3 en 4, EVRM.

Weldemariam en anderen (24872/15, 26 mei 2016)
Verzoekster heeft in 2013 een verblijfsvergunning asiel gekregen. Daarop heeft zij ten behoeve van haar man, haar twee biologische kinderen en haar twee pleegkinderen, aanvragen ingediend voor verlening van een machtiging tot voorlopig verblijf voor gezinshereniging in het kader van het nareisbeleid. Deze aanvragen werden door vertrek van de behandelend medewerker van VluchtelingenWerk niet binnen de geldende termijn van drie maanden na verlening van de asielvergunning aan verzoekster ingediend. De aanvragen werden afgewezen vanwege overschrijding van deze termijn. Ten behoeve van haar biologische kinderen heeft verzoekster

tevens aanvragen om een machtiging tot voorlopig verblijf voor gezinshereniging op grond van artikel 8 EVRM ingediend. Ook deze aanvragen werden afgewezen.
Verzoekster klaagt bij het Hof over schending van het recht op familieleven (artikel 8 EVRM) en het recht op een effectief rechtsmiddel (artikel 13 EVRM). Op het moment van het indienen van de klacht bij het Hof loopt de beroepsprocedure tegen de afwijzing van de machtigingen tot voorlopig verblijf op reguliere gronden ten behoeve van de biologische kinderen van verzoekster nog. Vervolgens wordt ten behoeve van de twee biologische kinderen van verzoekster alsnog een machtiging tot voorlopig verblijf voor gezinshereniging op reguliere gronden verleend. Om die reden schrapt het Hof (als alleenzittende rechter) de zaak in zoverre van de rol conform artikel 37 lid 1(a) EVRM. Verzoekster handhaaft haar klacht voor zover deze betrekking heeft op haar pleegkinderen. Voor haar pleegkinderen heeft zij geen aanvraag om een machtiging tot voorlopig verblijf op reguliere gronden ingediend. Het Hof oordeelt dat voor het overige deel van de klacht de ontvankelijkheidsvoorwaarden van artikel 34 en 35 EVRM niet zijn vervuld.

Calderon Silva (4784/15, 31 mei 2016)
Verzoeker klaagt bij het Hof dat verlenging van zijn voorlopige hechtenis niet gerechtvaardigd dan wel niet met voldoende redenen omkleed was (artikel 5 lid 1(c) en artikel 5 lid 3 EVRM).
Verzoeker en de regering komen tot een minnelijke schikking. Het Hof schrapt de zaak van de rol op grond van artikel 39 EVRM.

C.M.M. (46970/07, 14 juni 2016)
Verzoeker, afkomstig uit de Democratische Republiek Congo (DRC), heeft in 2001 asiel aangevraagd. Ter ondersteuning van zijn verklaringen legde hij een deskundigenrapport over waaruit bleek dat hij eerder in de DRC gearresteerd is geweest door de lokale geheime dienst en dat hij wordt gezocht voor het in gevaar brengen van de staatsveiligheid. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken heeft daarop een individueel ambtsbericht afgegeven, die de verklaringen van verzoeker en het door hem overgelegde rapport onderuit haalden. Het asielrelaas van verzoeker werd ongeloofwaardig geacht en zijn aanvraag afgewezen. Verzoeker klaagt bij het Hof dat hij bij uitzetting naar de DRC een reëel risico zal lopen op een met artikel 3 EVRM strijdige behandeling en dat hij geen effectief rechtsmiddel in de zin

van artikel 13 EVRM heeft gehad. Hij uit ook kritiek op de wijze waarop het individueel ambtsbericht tot stand is gekomen en werd betrokken in zijn asielprocedure.
Het Hof overweegt dat het primair aan de nationale rechtelijke instanties is om het aan hen voorgelegde bewijs, waaronder een individueel ambtsbericht, te beoordelen en dat het Hof daarin een subsidiaire rol heeft. Het Hof merkt op dat afwijzing van de asielaanvraag in beroep door de rechtbank en in hoger beroep door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State is beoordeeld en dat beide rechterlijke instanties onafhankelijk en met volledige rechtsmacht hebben geoordeeld of uitzetting van verzoeker in overeenstemming is met artikel 3 EVRM. Daarbij heeft de rechtbank de volledige beschikking gehad over al het bewijsmateriaal en de documenten die aan het individueel ambtsbericht ten grondslag hebben gelegen.
Het Hof ziet geen problemen onder artikel 3 EVRM in het betrekken van het individuele ambtsbericht in verzoekers asielprocedure. Verder overweegt het Hof dat verzoeker niet aannemelijk heeft gemaakt dat hij in de negatieve belangstelling zou staan van de Congolese autoriteiten. Het Hof oordeelt dan ook dat verzoeker onvoldoende heeft aangetoond dat hij bij uitzetting naar de DRC een reëel risico loopt op een met artikel 3 EVRM strijdige behandeling. Het Hof verklaart de klacht in zoverre kennelijk ongegrond. Het Hof oordeelt dat artikel 13 EVRM in deze zaak niet van toepassing is, omdat er geen sprake is van een 'arguable claim' onder artikel 3 EVRM. De klacht wordt in zoverre eveneens kennelijk ongegrond verklaard. Het Hof verklaart vervolgens het verzoek niet-ontvankelijk.

A.F. (61060/11, 21 juni 2016)
Verzoeker, van Afghaanse nationaliteit, heeft in 2000 een eerste asielaanvraag ingediend uit vrees voor vervolging vanwege, onder meer, zijn werkzaamheden voor de veiligheidsdienst ten tijde van het communistische regime, de KhAD/WAD. Deze aanvraag en ook daaropvolgende asielaanvragen werden afgewezen omdat er zwaarwegende gronden waren om te veronderstellen dat hij zich schuldig zou hebben gemaakt aan gedragingen als bedoeld in artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag. Verzoeker klaagt bij het Hof over schending van het verbod op foltering en onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM), het recht op respect voor het gezinsleven (artikel 8 EVRM) en het recht op een effectief rechtsmiddel (artikel 13 EVRM).
Het Hof legt een voorlopige maatregel op (Procedureregel 39), inhoudende dat zolang het Hof de zaak in behandeling heeft verzoeker niet mag worden

uitgezet naar Afghanistan. Verzoeker is door het Hof gevraagd om zijn verzoekschrift nader aan te vullen. Vervolgens blijkt dat de gemachtigde van verzoeker geen contact meer met hem heeft en niet weet waar verzoeker op dat moment verblijft.
Het Hof meent dat het feit dat verzoeker niet de moeite heeft genomen om zijn advocaat te informeren over zijn verblijfplaats, erop wijst dat hij zijn zaak niet langer wenst voort te zetten. Daarnaast bestaan er geen bijzondere omstandigheden die verder onderzoek van de zaak vereisen. Het Hof schrapt de zaak daarom van de rol.

Cabral (37617/10, 28 juni 2016)
Verzoeker, van Nederlandse nationaliteit, werd beschuldigd van een straatroof en drie supermarktovervallen gepleegd samen met handlanger V. V., die was opgeroepen om te getuigen tijdens het proces tegen verzoeker, heeft bij de politie een belastende verklaring over verzoeker afgelegd met betrekking tot alle vier delicten. Omdat V. zelf werd verdacht van het medeplegen van de supermarktovervallen, heeft hij zich in zoverre beroepen op zijn zwijgrecht. Over de straatroof heeft V. verklaard daarvan geen getuige te zijn geweest, maar dat hij had gehoord dat verzoeker hieraan niet had deelgenomen. Die ontlastende verklaring werd niet geloofd en V. werd beschuldigd van meineed. Verzoeker werd schuldig bevonden aan alle delicten. In hoger beroep heeft V. in het geheel geen verklaringen meer willen afleggen. De veroordeling van verzoeker werd in hoger beroep ten aanzien van alle vier delicten in stand gelaten.
Verzoeker klaagt bij het Hof dat zijn veroordeling geheel of in beslissende mate berust op verklaringen die een getuige tegenover de politie heeft afgelegd maar waarover hij de getuige niet heeft kunnen ondervragen (artikel 6 lid 3(d) EVRM). Het Hof verwijst naar de zaak *Seton tegen het Verenigd Koninkrijk* (55287/10, uitspraak van 31 maart 2016) en oordeelt dat V. niet gedwongen kon worden tot het afleggen van een verklaring omdat hij zelf in staat van beschuldiging was gesteld. Het Hof onderzoekt vervolgens of de verklaring van V. tegenover de politie het enkele of beslissende bewijs was voor de veroordelingen van verzoeker. Het Hof benadrukt daarbij dat het geen vierde instantie is en dus alleen een schending van artikel 6 EVRM zal aannemen wanneer het oordeel van de nationale rechter arbitrair of kennelijk onredelijk is. Indien dat het geval is, zal het Hof nagaan of er factoren zijn die voldoende tegenwicht geven. Voor de eerste drie beschuldigingen was voldoende ander bewijs aanwezig, zodat het Hof het verzoek

op deze onderdelen kennelijk ongegrond verklaart. Voor zover het de vierde beschuldiging betreft, kan het Hof op basis van de beschikbare gegevens niet oordelen over de ontvankelijkheid van de klacht. Daarom schorst het Hof de behandeling van de klacht in zoverre.

A. en B. (10827/12, 5 juli 2016)

Verzoekers, van Mongoolse nationaliteit, hebben in 2009 asielaanvragen ingediend. Deze aanvragen zijn afgewezen omdat het asielrelaas positieve overtuigingskracht ontbeerde. Verzoekers stellen bij het Hof dat zij een reëel risico lopen op foltering of een onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM) bij uitzetting naar Mongolië, gelet op de dreigementen die zij hebben ontvangen en de bron van die dreigementen (X). Tevens stellen verzoekers dat zij geen effectief rechtsmiddel tot hun beschikking hadden (artikel 13 EVRM) in verband met hun klacht onder artikel 3 EVRM.
Het Hof overweegt dat er geen aanwijzingen zijn om aan te nemen dat de algemene situatie in Mongolië zodanig is dat verzoekers bij terugkeer zullen worden blootgesteld aan omstandigheden die een schending van artikel 3 EVRM vormen. Voorts hebben zij niet aannemelijk gemaakt dat zij vanwege hun individuele omstandigheden een reëel risico lopen op een behandeling in strijd met artikel 3 EVRM. Evenals de nationale autoriteiten, ziet het Hof geen reden om de beweringen van verzoekers in twijfel te trekken dat zij telefonisch bedreigingen ontvingen en dat verzoeker is aangevallen in het trappenhuis van het gebouw waar zij woonden. Tevens betwijfelt het Hof niet dat verzoeker een auto-ongeluk heeft gehad in oktober 2008. Echter, de bewering van verzoekers dat X betrokken was bij die incidenten is volstrekt niet onderbouwd en lijkt te zijn gebaseerd op eigen veronderstellingen en speculaties. Daarbij neemt het Hof in aanmerking dat na presentatie bij de Mongoolse ambassade, die hun nationaliteit heeft bevestigd, nog steeds geen Mongoolse reispapieren zijn afgegeven. Verder zijn er geen aanwijzingen dat zij worden gezocht van overheidswege of door andere groeperingen of individuen in Mongolië. Het Hof verklaart de klacht over artikel 3 EVRM daarom kennelijk ongegrond. Ten slotte oordeelt het Hof dat het recht op een effectief rechtsmiddel (artikel 13 EVRM) in deze zaak niet van toepassing is, omdat er geen sprake is van een ‘arguable claim’ onder artikel 3 EVRM. De klacht wordt in zoverre eveneens kennelijk ongegrond verklaard. Het Hof verklaart vervolgens het verzoek niet-ontvankelijk.

Hunde (17931/16, 5 juli 2016)

Verzoeker, een uitgeprocedeerde asielzoeker afkomstig uit Ethiopië, klaagt bij het Hof over schending van het recht op leven (artikel 2 EVRM) omdat tijdens zijn verblijf in de Vluchtgarage zijn leven ernstig werd bedreigd vanwege geweld door en tussen andere bewoners, terwijl hij daartegen geen adequate bescherming van de overheid kreeg. Verder stelt verzoeker dat zowel de inhumane omstandigheden in de Vluchtgarage als het feit dat hij mee had moeten werken aan zijn vertrek om onderdak en hulp te krijgen, in strijd is met het verbod op onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM). Ten slotte voert hij aan dat zijn recht op een eerlijk proces (artikel 6 EVRM) is geschonden, omdat bij de uitspraak op zijn hoger beroep in de nationale procedure over opvang niet is ingegaan op zijn betoog dat hem inmiddels een verblijfsvergunning asiel was verleend en hem daarom met terugwerkende kracht noodvoorzieningen hadden moeten worden verleend door de Nederlandse autoriteiten.

Het Hof behandelt de klacht over schending van artikel 2 EVRM in het kader van de beoordeling van de klacht over artikel 3 EVRM. Het Hof volgt verzoeker niet in zijn betoog dat uit de bevindingen van het Europees Comité voor Sociale Rechten van 1 juli 2014 in zaak nr. 90/2013 (*CEC tegen Nederland*) en in zaak nr. 86/2012 (*Feantsa tegen Nederland*) automatisch volgt dat het weigeren van onderdak en sociale bijstand zijn menselijke waardigheid schendt op een wijze die onverenigbaar is met artikel 3 EVRM. Uit dat artikel vloeit evenmin de verplichting voort om alle onrechtmatig verblijvende vreemdelingen te voorzien van gratis en ongelimiteerde gezondheidszorg. Verzoeker bevond zich voorts niet in een vergelijkbare situatie als bedoeld in *M.S.S. tegen België en Griekenland* (30696/09, uitspraak van 21 januari 2011). Anders dan in die zaak, was verzoeker een uitgeprocedeerde asielzoeker die de wettelijke plicht had het land te verlaten. Verder was zijn onzekere situatie niet gerelateerd aan de beoordeling van zijn asielverzoek door de Nederlandse autoriteiten. Zijn asielverzoek was reeds onderzocht en afgewezen. Bovendien kan niet worden gezegd dat de Nederlandse autoriteiten zich onverschillig of inactief hebben opgesteld ten aanzien van hun verplichtingen onder artikel 3 EVRM. Na afloop van zijn asielprocedure heeft verzoeker vier weken de tijd gehad om vrijwillig terug te keren naar zijn land van herkomst, gedurende welke tijd hij opvang genoot, en bovendien had hij daarna de mogelijkheid om onderdak te krijgen in een opvanglocatie waar zijn vrijheid zou worden beperkt. Dat voor toegang tot deze opvanglocatie was vereist dat verzoeker mee zou werken aan zijn

vertrek is op zichzelf niet onverenigbaar met artikel 3 EVRM. Het Hof neemt tevens in aanmerking dat indien het voor verzoeker onmogelijk was om vrijwillig of gedwongen terug te keren naar zijn land van herkomst vanwege redenen die niet aan hem zijn te wijten, hij een verblijfsvergunning op grond van het buitenschuldcriterium kon aanvragen. Dit heeft verzoeker nooit gedaan en hij heeft ook nimmer betoogd dat hij Nederland niet zelfstandig kon verlaten. Het Hof wijst er verder op dat vrijwillige terugkeer naar Ethiopië mogelijk zou zijn. Voor zover artikel 3 EVRM staten ertoe verplicht om in een situatie van extreme armoede – ook ten aanzien van onrechtmatig verblijvende vreemdelingen – actie te ondernemen, heeft Nederland hierin reeds in praktische zin voorzien. Het Hof wijst op de buitenschuldvergunning, onderdak in de vrijheidsbeperkende opvanglocatie, uitstel van vertrek op medische gronden, toegang tot medisch noodzakelijke zorg en de bed-bad-brood-voorziening voor vreemdelingen zonder rechtmatig verblijf. Onder deze omstandigheden kan niet worden gezegd dat de Nederlandse autoriteiten tekort zijn geschoten ten aanzien van hun verplichtingen onder artikel 3 EVRM. Het Hof acht de klacht kennelijk ongegrond.

Met betrekking tot de klacht over artikel 6 EVRM overweegt het Hof dat de verplichting onder artikel 6 lid 1 EVRM nationale rechterlijke instanties verplicht hun uitspraken en beslissingen te motiveren, maar dat dit niet zo ver gaat dat zij gehouden zijn gedetailleerd in te gaan op ieder argument. Het Hof acht dit deel van de klacht ook kennelijk ongegrond en verklaart het verzoek niet-ontvankelijk.

T.M. en Y.A. (209/16, 5 juli 2016)

Verzoekers, moeder en zoon van Iraanse nationaliteit, zijn in 2014 met een geldig Schengenvisum voor familiebezoek ingereisd. Nadat de geldigheid van het visum was verstreken, hebben zij een asielaanvraag ingediend. Hieraan hebben zij ten grondslag gelegd dat zij vanwege hun christelijke geloof vrezen in hun land van herkomst te worden vervolgd. Deze asielaanvragen werden afgewezen.

Bij het Hof stellen verzoekers bij uitzetting naar Iran een reëel risico te lopen behandeld te worden in strijd met het verbod op foltering en onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM), gelet op hun recente bekering tot het christendom. Zelfs als de Iraanse autoriteiten nog niet van deze bekering op de hoogte zijn, zullen zij daarvan op korte termijn op de hoogte geraken omdat verzoekers niet langer de islamitische regels en praktijken in

acht zouden nemen en het christelijke geloof actief willen uitoefenen. Het Hof overweegt dat de nationale autoriteiten voorafgaand aan de beoordeling van het risico een behandeling in strijd met artikel 3 EVRM, eerst de geloofwaardigheid van de verklaringen van verzoekers over hun vermeende bekering tot het christendom in Iran hebben onderzocht, alsook de vraag of de activiteiten van de verzoekers in Nederland het resultaat waren van een daadwerkelijke bekering met een voldoende mate van overtuiging, ernst, samenhang en gewicht. Het Hof ziet geen aanleiding om anders dan de nationale instanties te oordelen over de geloofwaardigheid van de gestelde bekering. De nationale instanties hebben daarover conclusies getrokken na een grondig onderzoek van alle relevante en beschikbare informatie. Tevens zijn er geen aanwijzingen om aan te nemen dat de nationale procedure geen effectieve waarborgen heeft geboden tegen refoulement of anderszins gebreken vertoonde. Verzoekers hebben dan ook niet afdoende onderbouwd dat hun terugkeer naar Iran een schending oplevert van artikel 3 EVRM. Daarom verklaart het Hof de klacht kennelijk ongegrond en het verzoek niet-ontvankelijk.

M.H.A. (61402/15, 5 juli 2016)

Verzoeker, van Afghaanse nationaliteit, heeft in 2011 een asielaanvraag ingediend. Na afwijzing van deze asielaanvraag heeft hij in 2013 een nieuwe asielaanvraag ingediend waaraan hij ten grondslag heeft gelegd dat hij is bekeerd tot het christendom. Deze asielaanvraag werd ook afgewezen. In 2015 heeft hij een derde asielaanvraag ingediend waaraan hij onder meer ten grondslag heeft gelegd dat hij zijn christelijke geloofsbeleving verder heeft verdiept. Deze asielaanvraag werd afgewezen vanwege gebrek aan nieuwe feiten en/of omstandigheden.

Bij het Hof stelt verzoeker dat zijn uitzetting naar Afghanistan in strijd is met het verbod op foltering en onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM) gelet op zijn bekering tot het christendom, het feit dat hij is verwesterd als gevolg van zijn verblijf in het buitenland gedurende een periode van meer dan vier jaar en zijn Hazara afkomst.

Het Hof legt een voorlopige maatregel op (Procedureregel 39), inhoudende dat zolang het Hof de zaak in behandeling heeft verzoeker niet mag worden overgebracht naar Afghanistan.

Het Hof overweegt dat de nationale autoriteiten in deze zaak zijn geconfronteerd met een 'sur place' bekering. Voorafgaand aan de beoordeling van het risico op een behandeling in strijd met artikel 3 EVRM, diende eerst de

geloofwaardigheid van de verklaringen van verzoeker over zijn bekering te worden onderzocht, alsook de vraag of sprake was van een daadwerkelijke bekering met een voldoende mate van overtuiging, ernst, samenhang en gewicht. De nationale instanties hebben daarover conclusies getrokken na een grondig onderzoek van alle relevante en beschikbare informatie. Er zijn geen aanwijzingen om aan te nemen dat de nationale procedure geen effectieve waarborgen heeft geboden tegen refoulement of anderszins gebreken vertoonde. In hetgeen verzoeker heeft aangevoerd ziet het Hof geen aanleiding anders te oordelen dan de nationale autoriteiten wat betreft de geloofwaardigheid van de gestelde bekering. Het Hof concludeert dat verzoeker dan ook niet aannemelijk heeft gemaakt dat hij bij terugkeer naar Afghanistan vanwege zijn gestelde bekering een reëel risico loopt te worden blootgesteld aan een behandeling in strijd met artikel 3 EVRM. Het Hof verklaart de klacht daarom kennelijk ongegrond.
Voor zover de klacht betrekking heeft op de gestelde verwestersing van verzoeker, constateert het Hof dat verzoeker dit punt niet bij de nationale autoriteiten naar voren heeft gebracht en de nationale rechtsmiddelen daarom in zoverre niet zijn uitgeput.
Wat betreft de Hazara afkomst van verzoeker, wijst het Hof erop dat de Nederlandse autoriteiten van plan lijken te zijn hem naar Kabul uit te zetten waar Hazara's geen minderheid vormen. Daarnaast heeft verzoeker niet aannemelijk gemaakt dat er individuele omstandigheden met betrekking tot zijn etniciteit zijn die maken dat hij bij terugkeer naar Kabul het risico loopt op een behandeling in strijd met artikel 3 EVRM. Het Hof acht ook deze klacht kennelijk ongegrond en verklaart het verzoek niet-ontvankelijk.

J.G. (70602/14, 5 juli 2016)
Verzoeker, van Afghaanse nationaliteit, heeft in 2003 een asielaanvraag ingediend. Na afwijzing van deze asielaanvraag en een daaropvolgende tweede asielaanvraag, heeft hij in 2008 een derde asielaanvraag ingediend waaraan hij ten grondslag heeft gelegd dat hij is bekeerd tot het christendom. Deze asielaanvraag en de daaropvolgende asielaanvragen waaraan hij zijn bekering ten grondslag heeft gelegd, werden afgewezen vanwege gebrek aan nieuwe feiten en/of omstandigheden.
Bij het Hof stelt verzoeker dat zijn uitzetting naar Afghanistan in strijd is met het recht op leven (artikel 2 EVRM) en het verbod op foltering en onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM) gelet op zijn bekering.
Het Hof legt een voorlopige maatregel op (Procedureregel 39), inhoudende

dat zolang het Hof de zaak in behandeling heeft verzoeker niet mag worden overgebracht naar Afghanistan.
Het Hof overweegt dat de nationale autoriteiten in deze zaak zijn geconfronteerd met een 'sur place' bekering. Voorafgaand aan de beoordeling van het risico op een behandeling in strijd met artikel 3 EVRM, diende eerst de geloofwaardigheid van de verklaringen van verzoeker over zijn bekering te worden onderzocht, alsook de vraag of sprake was van een daadwerkelijke bekering met een voldoende mate van overtuiging, ernst, samenhang en gewicht. Het Hof overweegt verder dat verzoeker de mogelijkheid heeft gehad om de afwijzing van zijn asielaanvragen in beroep en hoger beroep te laten toetsen. Weliswaar was de rechtelijke toetsing van de afwijzing van zijn asielaanvragen die waren gebaseerd op zijn bekering beperkt tot de vraag of hij aan die aanvragen nieuwe feiten en/of omstandigheden ten grondslag had gelegd, maar het Hof overweegt dat er geen bezwaren zijn om de beoordeling van herhaalde asielaanvragen daartoe te beperken, mits eerder een volledig onderzoek heeft plaatsgevonden van hetgeen de betrokken asielzoeker aan zijn oorspronkelijke aanvraag ten grondslag heeft gelegd. In deze zaak bestaat geen aanleiding te twijfelen aan de grondigheid van het onderzoek van de eerste asielaanvraag van verzoeker. Het Hof acht met name van belang dat de verrichtte onderzoeken, zowel op bestuurlijk niveau als op het niveau van de rechterlijke toetsingen van de asielaanvragen van verzoeker waaraan hij zijn bekering ten grondslag heeft gelegd, zich hebben uitgestrekt tot de vraag of zijn vermeende bekering oprecht was. Bij dat onderzoek zijn alle verklaringen van verzoeker en alle documenten die hij heeft overlegd betrokken. Juist omdat zij in die onderzoeken tot de conclusie komen dat de bekering van verzoeker niet geloofwaardig was, waren de nationale autoriteiten van mening dat er geen noodzaak bestond om de beslissing van de oorspronkelijke aanvraag opnieuw te onderzoeken. Er zijn volgens het Hof geen aanwijzingen dat de nationale procedure geen effectieve waarborgen heeft geboden tegen refoulement of anderszins gebreken vertoonde. Het Hof ziet geen aanleiding anders te oordelen dan de nationale autoriteiten wat betreft de geloofwaardigheid van de gestelde bekering. Het Hof concludeert dat verzoeker dan ook niet aannemelijk heeft gemaakt dat hij bij terugkeer naar Afghanistan vanwege zijn gestelde bekering een reëel risico loopt te worden blootgesteld aan een behandeling in strijd met artikel 2 of artikel 3 EVRM. Het Hof acht de klacht kennelijk ongegrond en verklaart het verzoek niet-ontvankelijk.

Firay Gerechiher Geremedhin (45558/09, 23 augustus 2016)
Verzoeker, afkomstig uit Eritrea, zijn vrouw en hun in een vluchtelingenkamp in Saoedi Arabië geboren dochter, hebben als uitgenodigde vluchtelingen toestemming gekregen tot hervestiging in Nederland. In 2007 zijn zij in het bezit gesteld van een verblijfsvergunning asiel. Op het moment van vertrek uit Eritrea hebben verzoeker en zijn vrouw hun zoon, alsmede vier kinderen uit een eerder huwelijk van verzoeker achtergelaten en overgelaten aan de zorg van de grootouders. Verzoekers vrouw diende een verzoek om advies over afgifte van een machtiging tot voorlopig verblijf in ten behoeve van familiehereniging met hun zoon; verzoeker deed hetzelfde voor zijn vier kinderen uit zijn eerdere huwelijk. De Visadienst bracht een positief advies uit over afgifte van een machtiging tot voorlopig verblijf voor de zoon van verzoeker en zijn vrouw. Na de daadwerkelijke aanvraag om en de verlening van een machtiging tot voorlopig verblijf en de daaropvolgende inreis in Nederland, werd aan deze zoon een verblijfsvergunning verleend. De Visadienst adviseerde negatief over afgifte van een machtiging tot voorlopig verblijf voor de vier kinderen uit het vorige huwelijk van verzoeker. Tegen een dergelijk advies staan geen rechtsmiddelen open.
De kinderen uit het eerdere huwelijk van verzoeker noch verzoeker zelf hebben daadwerkelijk een aanvraag om verlening van een machtiging tot voorlopig verblijf ingediend.
Verzoeker klaagt over schending van het recht op respect voor het gezins- en familieleven (artikel 8 EVRM), omdat de vier kinderen uit zijn eerdere huwelijk zich niet in Nederland bij hem mogen voegen, terwijl hij hun enig overgebleven ouder is en de medische conditie van zijn in Nederland toegelaten dochter de uitoefening van familieleven in Soedan, waar zijn vier kinderen destijds verbleven, in de weg staat. Verzoeker klaagt voorts dat het gebrek aan rechtsmiddelen tegen de vermeende schending van artikel 8 EVRM, in de zin dat er geen beroep tegen het negatieve advies over afgifte van een machtiging tot voorlopig verblijf open staat in strijd is met zijn recht op een effectief rechtsmiddel (artikel 13 EVRM).
Het Hof overweegt dat artikel 35 lid 1 EVRM vereist dat verzoeker alle nationale rechtsmiddelen uitput. Verzoeker had twee mogelijkheden om duidelijkheid te verkrijgen over de aanspraak van zijn kinderen op een machtiging tot voorlopig verblijf, namelijk het indienen door verzoeker of door zijn kinderen van een gratis verzoek om advies over afgifte van een machtiging tot voorlopig verblijf of het zelfstandig indienen van een daadwerkelijke aanvraag om verlening van een machtiging tot voorlopig

verblijf door zijn kinderen bij de Nederlandse diplomatieke vertegenwoordiging of consulaire dienst. Verzoeker werd bijgestaan door een gemachtigde toen hij een verzoek om advies indiende en wordt daarom geacht op de hoogte te zijn geweest van het feit dat er tegen een negatief advies, in tegenstelling tot een beslissing op een daadwerkelijke aanvraag om verlening van een machtiging tot voorlopig verblijf, geen rechtsmiddelen openstaan. Nederland is niet verplicht om vreemdelingen in afwachting van de uitkomst van hun immigratieprocedures toe te laten. Het Hof ziet geen reden om aan te nemen dat verzoeker niet in staat was te zorgen dat zijn kinderen daadwerkelijke aanvragen om verlening van een machtiging tot voorlopig verblijf ten behoeve van gezinshereniging zouden indienen bij de ambassade in Soedan, waar de kinderen op het moment van het indienen van de klacht verbleven. Tegen een negatieve beslissing op die aanvragen had verzoeker rechtsmiddelen kunnen aanwenden, waarop de nationale bestuurlijke en rechterlijke instanties de gestelde schending van artikel 8 EVRM hadden kunnen beoordelen. Gesteld noch gebleken is dat het indienen van een dergelijke aanvraag niet meer mogelijk zou zijn. Verzoekers klacht moet derhalve wegens het niet uitputten van nationale rechtsmiddelen niet-ontvankelijk worden verklaard. Om deze reden is ook de klacht onder artikel 13 EVRM niet-ontvankelijk.

A.K.C. (36953/09, 30 augustus 2016)

Verzoeker, van Afghaanse nationaliteit, heeft samen met zijn vrouw en twee jongste kinderen in 1997 asiel aangevraagd in Nederland. Zijn oudste drie kinderen zijn op een later moment naar Nederland gekomen. De asielaanvraag van verzoeker werd afgewezen op grond van artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag. In 2003 heeft verzoeker een aanvraag ingediend om verlening van een verblijfsvergunning op humanitaire gronden, in het bijzonder vanwege familieleven en het risico op foltering of een onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM) als hij wordt uitgezet naar Afghanistan. Die aanvraag werd eveneens afgewezen en verzoeker werd ongewenst verklaard. De ongewenstverklaring werd in 2012 opgeheven na implementatie van de EU-Terugkeerrichtlijn. De ongewenstverklaring, die alleen geldig is voor het grondgebied van Nederland, werd in 2013 omgezet in een inreisverbod voor het hele Schengengebied. In 2016 werd het inreisverbod opgeheven omdat verzoeker sinds 2012 in België woonde en aldaar een verblijfsvergunning heeft verkregen als gezinslid van een EU-onderdaan, namelijk zijn dochter.

Verzoeker stelt bij het Hof dat hij bij uitzetting naar Afghanistan zal worden blootgesteld aan een behandeling die strijdig is met artikel 3 EVRM.
Het Hof legt een voorlopige maatregel op (Procedureregel 39), inhoudende dat zolang het Hof de zaak in behandeling heeft, verzoeker niet mag worden uitgezet. Het Hof overweegt dat als gevolg van de verlening van een verblijfsvergunning in België, verzoeker niet langer het risico loopt te worden uitgezet naar Afghanistan, waar hij vreest voor een behandeling in strijd met artikel 3 EVRM. Om deze reden acht het Hof de klacht kennelijk ongegrond en het verzoek niet-ontvankelijk. Daarmee eindigt ook de voorlopige maatregel (Procedureregel 39).

U.A.H.M (49929/11, 30 augustus 2016)
Verzoekster, van Somalische nationaliteit, voert bij het Hof aan dat haar overdracht aan Italië onder de EU-Dublinverordening in strijd is met het verbod op foltering en onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM).
Het Hof legt een voorlopige maatregel op (Procedureregel 39), inhoudende dat verzoekster niet mag worden overgedragen aan Italië tot nader bericht. Vervolgens geeft de regering te kennen dat aan verzoekster een verblijfsvergunning is verleend en dat overdracht aan Italië niet langer aan de orde is. Om die redenen overweegt het Hof dat het geschil is opgelost, zoals bedoeld in artikel 37 lid 1(b) EVRM. Daarnaast zijn er geen bijzondere omstandigheden die verder onderzoek van de zaak vereisen. Het Hof schrapt de zaak daarom van de rol. De voorlopige maatregel (Procedureregel 39) wordt beëindigd.

Mehida Mustafić-Mujić en anderen (49037/15, 30 augustus 2016)
Verzoekers zijn familieleden van personen die zijn gedood in de massamoord in Srebrenica in juli 1995. Bij het Hof klagen zij over schending van het recht op leven (artikel 2 EVRM) vanwege de weigering drie Nederlandse militairen, die deel uitmaakten van de VN-vredesmacht, te vervolgen voor het wegsturen van hun familieleden van de VN-basis nadat Bosnisch-Servische eenheden Srebrenica en de omgeving daarvan hadden ingenomen, of ten minste een strafrechtelijk onderzoek in te stellen naar de betrokkenheid van deze militairen bij de dood van hun familieleden.
Het Hof stelt voorop dat de zaak zich onderscheidt van andere zaken waarin een oordeel over het procedurele aspect van artikel 2 EVRM is gegeven, nu de informatie die beschikbaar is uitzonderlijk omvangrijk en gedetailleerd is en materiaal omvat van zowel internationale als nationale officiële

bronnen. Het resultaat van al deze onderzoeken is dat er geen onzekerheid bestaat over de aard en mate van betrokkenheid van de drie militairen. Het Hof kan daarom niet concluderen dat de onderzoeken niet effectief of niet adequaat zouden zijn geweest. Voorts overweegt het Hof dat de procedurele plicht van de staat onder artikel 2 adequaat is vervuld door de geleverde bijdrage aan het werk van Internationaal Strafhof voor het voormalige Joegoslavië. Het Hof verwerpt de klacht dat de militaire kamer van het gerechtshof Arnhem, dat de beslissing tot niet-vervolging nam, niet onafhankelijk was. Dat een militair in deze kamer zitting neemt als lid ondermijnt volgens het Hof niet de onafhankelijkheid, omdat militaire leden van de kamer in deze hoedanigheid niet zijn onderworpen aan enige militaire autoriteit of discipline en voor hen dezelfde waarborgen voor onafhankelijkheid gelden als voor burgerlijke leden. Naar het oordeel van het Hof bestaat evenmin grond voor het oordeel dat de rechters in deze zaak vooringenomen zouden zijn geweest. Over de klacht dat het gerechtshof een verkeerd juridisch toetsingskader zou hebben gehanteerd, door slechts het toetsingskader voor medeplichtigheid te hanteren, overweegt het Hof dat, nu niet in geschil is dat de Nederlandse militairen niet direct betrokken zijn geweest bij de moorden, de benadering van het gerechtshof adequaat was. Het gerechtshof heeft volgens het Hof tot het oordeel kunnen komen dat strafrechtelijke vervolging niet zou resulteren in een veroordeling, nu dit oordeel is bereikt in het kader van onderzoek naar de vraag of er voldoende bewijs was om een strafrechtelijke vervolging te rechtvaardigen. Ten slotte ziet het Hof geen reden om aan te nemen dat het gerechtshof de feiten of argumenten onjuist zou hebben geïnterpreteerd. De bevinding dat de Nederlandse militairen zich niet bewust zijn geweest van de komende massamoord komt overeen met bevindingen van het Internationaal Strafhof voor het Voormalige Joegoslavië. Verder zijn de bevindingen van het gerechtshof niet inconsistent met de bevindingen van civiele rechters, nu daarbij verschillende partijen betrokken waren en verschillende juridische beoordelingskaders van toepassing waren. Het Hof acht de klacht kennelijk ongegrond en het verzoek daarom niet-ontvankelijk.

Telegraaf Media Nederland Landelijke Media b.v. en Jolande Gertrude van der Graaf (33847/11, 30 augustus 2016)

Verzoekers zijn de uitgever van dagblad De Telegraaf en een journalist. In 2009 publiceerde De Telegraaf twee artikelen, geschreven door de tweede verzoekster. Daarop heeft de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst

onderzoek gedaan naar de betrokkenheid van de tweede verzoekster bij het lekken van staatsgeheimen. In het belang van de nationale veiligheid werd het noodzakelijk geacht te onderzoeken of de staatsgeheimen nog steeds in het bezit waren van niet-geautoriseerde derden en te voorkomen dat nog meer staatsgeheimen zouden worden gelekt. De tweede verzoekster werd aangemerkt als verdachte van misdrijven als bedoeld in artikel 98 en 98a van het Wetboek van Strafrecht. Vervolgens werd een huiszoekingsbevel uitgevaardigd. Daarbij heeft de rechter-commissaris belast met het onderzoek de tweede verzoekster gevraagd verschillende documenten en mobiele telefoons over te dragen. Dit heeft zij geweigerd, waarop huiszoeking heeft plaatsgevonden. Daarbij zijn verschillende documenten en elektronische informatiedragers in beslag genomen. Verzoekers hebben daarop een klaagschrift ingediend bij de rechtbank Den Haag strekkende tot teruggave van de inbeslaggenomen documenten en informatiedragers. De rechtbank heeft het beklag ongegrond verklaard. De officier van justitie heeft vervolgens bericht dat de vervolging tegen de tweede verzoekster komt te vervallen omdat het bewijs tegen haar onrechtmatig is verkregen. Met een beroep op het recht van vrijheid van meningsuiting en het recht vrijelijk informatie te ontvangen en te verstrekken (artikel 10 EVRM) hebben verzoekers cassatie ingesteld tegen de beschikking van de rechtbank. De Hoge Raad heeft het cassatieberoep niet-ontvankelijk verklaard vanwege gebrek aan belang nu alle spullen die verband hielden met de klacht inmiddels aan de tweede verzoekster waren teruggegeven.

Verzoekers klagen bij het Hof over schending van artikel 10 EVRM vanwege de huiszoeking, de inbeslagname van diverse documenten en andere spullen en het “chilling effect” die deze acties op potentiële journalistieke bronnen kunnen hebben.

In een eenzijdige verklaring bevestigt de regering dat artikel 10 EVRM is geschonden. Het Hof constateert dat de regering een schikking heeft willen treffen met verzoekers via hun gemachtigden zonder tussenkomst van het Hof. De onderhandelingen betreffende een schikking vonden weliswaar niet plaats onder toezicht van het Hof, maar het Hof heeft geen reden om aan te nemen dat sprake is geweest van misbruik door één van de partijen of een onevenwichtige machtsverhouding. Daarbij neemt het Hof in aanmerking de positie van de eerste verzoeker als uitgever van een groot nationaal dagblad en dat beide verzoekers gedurende de gehele procedure rechtsbijstand hebben gehad van ervaren raadslieden. Het Hof neemt ten slotte in aanmerking dat de regering inmiddels wetgeving heeft geïntroduceerd om

vergelijkbare schendingen in de toekomst te voorkomen. Dit betreffen de Tijdelijke regeling onafhankelijke toetsing bijzondere bevoegdheden WiV 2002 jegens advocaten en journalisten die is gepubliceerd in de Staatscourant van 23 december 2015 en het voorstel tot Wijziging van het Wetboek van Strafvordering tot vastlegging van het recht op bronbescherming bij vrije nieuwsgaring (bronbescherming in strafzaken). Het Hof accepteert de eenzijdige verklaring en schrapt de zaak van de rol.

Barbara van Beukering en Het Parool B.V. (27323/14, 20 september 2016)
Verzoekers zijn de uitgever en redacteur van het dagblad Het Parool. In 2009 publiceerde Het Parool een artikel over R.P., een jonge rapper tegen wie kort daarna een strafrechtelijke procedure zou beginnen omdat hij drie medewerkers van het daklozenopvangcentrum waar hij toen verbleef zou hebben neergestoken, in één geval met dodelijk gevolg. Het artikel was vergezeld van een portretfoto van R.P., afkomstig uit beeldmateriaal van een documentaire waaraan R.P. vrijwillig had deelgenomen. De documentaire vertoonde de levensstijl van R.P. als rapper en lid van een straatbende. Deze is twee keer op televisie uitgezonden en was gratis op internet te downloaden. Het artikel en de bijbehorende foto zijn zowel in de fysieke als de digitale versie van de krant gepubliceerd. In 2009 is R.P. veroordeeld voor doodslag en poging tot doodslag. Kort daarna eiste R.P. van de eerste verzoekster dat de foto van de website van de krant zou worden verwijderd en dat hem schadevergoeding zou worden betaald. De rechtbank Amsterdam wees de eisen af. Tegen deze uitspraak stelde R.P. hoger beroep in bij het gerechtshof Amsterdam. Het gerechtshof vernietigde de uitspraak van de rechtbank en oordeelde dat het recht op privéleven van R.P. (artikel 8 EVRM) in de omstandigheden van het geval zwaarder moest wegen dan het recht op vrijheid van meningsuiting, waaronder het recht om inlichtingen te verstrekken, van de eerste verzoekster (artikel 10 EVRM). Het artikel en bijgaande foto brachten R.P. herkenbaar in verband met ernstige strafbare feiten waarvoor hij nog niet was veroordeeld. Een foto waarop R.P. minder herkenbaar was afgebeeld had een minder verstrekkende inbreuk gemaakt op het recht op privéleven van R.P. terwijl het niet noemenswaardig had afgedaan aan de uitdrukkingskracht of het informatieve gehalte van het artikel. Deze uitspraak is in cassatie door de Hoge Raad bevestigd. Verzoekers klagen bij het Hof over schending van artikel 10 EVRM vanwege het oordeel dat het publiceren van de foto onrechtmatig was en dat daarvoor een immateriële schadevergoeding diende te worden betaald.

Het Hof merkt op dat er onmiskenbaar een inbreuk op de vrijheid van meningsuiting van verzoekers geweest. Vervolgens toetst het Hof of deze inbreuk noodzakelijk was in een democratische samenleving, als bedoeld in artikel 10 lid 2 EVRM. Het recht op vrijheid van meningsuiting van verzoekers (artikel 10 EVRM) wordt gewogen tegen R.P's recht op privé leven (artikel 8 EVRM). Het Hof oordeelt dat het gerechtshof in dat kader geen onredelijke afweging heeft gemaakt tussen de belangen van R.P. en de eerste verzoekster. Dit oordeel wordt voorts onderschreven door aanbevelingen van het Comité van Ministers en de jurisprudentie van het Hof. De toekenning van een schadevergoeding van EUR 1.500 is relatief bescheiden en brengt het Hof niet tot een ander oordeel. Het Hof acht de klacht kennelijk ongegrond en verklaart de klacht niet-ontvankelijk.

Akdag (49437/14, 18 oktober 2016)

Verzoekster, van Nederlandse en Turkse nationaliteit, is geboren en getogen in Nederland. Na zwanger te zijn geraakt van S., van Nederlandse nationaliteit en geboren in Suriname, is ze in 2012 bevallen van een zoon. In eerste instantie was het kind ter adoptie afgestaan, echter op verzoek van verzoekster is het kind na drie maanden bij haar teruggeplaatst. Kort hierna heeft S. officieel zijn vaderschap erkend en verkreeg hij gedeeld ouderlijk gezag. In juni 2012 zijn verzoekster, S. en hun zoon geëmigreerd naar Suriname waar ze zijn ingetrokken bij de ouders van S. In juli 2013 keerde verzoekster samen met het kind terug naar Nederland. S. volgde twee weken later en kort hierna kwam de relatie van verzoekster en S. ten einde. Nadat verzoekster een strafrechtelijke klacht indiende tegen S. vanwege zijn intentie om hun kind mee terug te nemen naar Suriname, maakte S. een zaak aanhangig bij de rechtbank Den Haag om de terugkeer van het kind naar Suriname mogelijk te maken. S. deed een beroep op artikel 12 van het Verdrag betreffende de burgerrechtelijke aspecten van internationale ontvoering van kinderen (Haags Kinderontvoeringsverdrag). Hoewel Suriname geen partij was bij dit verdrag, heeft de rechtbank het verdrag analoog aan de Uitvoeringswet Internationale Kinderontvoering toegepast. De rechtbank oordeelde dat de overbrenging door verzoekster van haar zoon naar Nederland zonder toestemming van S. in strijd was met het ouderlijk gezag van S. Voor de vraag of terugkeer van het kind diende te worden gelast, nam de rechtbank in aanmerking dat het, gelet op de verklaringen van verzoekster, voor haar niet mogelijk was samen met haar zoon terug te keren. De rechtbank concludeerde dat het kind vanwege de

scheiding van zijn moeder in een ondraaglijke toestand zou worden gebracht als bedoeld in artikel 13 van het Haags Kinderontvoeringsverdrag. In hoger beroep achtte het gerechtshof het bewijs van verzoekster voor haar gestelde onmogelijke terugkeer naar Suriname onvoldoende. Het gerechtshof verwierp derhalve dat het kind bij terugkeer in een ondraaglijke toestand zou worden gebracht en gelastte zijn terugkeer naar Suriname.
Bij het Hof klaagt verzoekster dat haar recht op respect voor het gezinsleven (artikel 8 EVRM) is geschonden. Het Hof oordeelt dat de band tussen verzoekster en haar zoon valt onder artikel 8 EVRM en dat het besluit om de terugkeer van de zoon naar Suriname te gelasten inbreuk maakt op het in dit artikel neergelegde recht op gezinsleven. Het Hof stelt vast dat het onderzoek van het gerechtshof naar de gestelde onmogelijkheid van verzoekster om terug te keren naar Suriname zorgvuldig is verricht. Voorts oordeelt het Hof dat de beslissing van het gerechtshof om de terugkeer van het kind naar Suriname te gelasten berust op een redelijke belangenafweging. Het gaat daarbij om het belang van verzoekster en haar zoon om hun familieleven in Nederland uit te oefenen enerzijds en het belang van het kind dat ten grondslag ligt aan het Haags Kinderontvoeringsverdrag om niet onrechtmatig te worden verwijderd en weggehouden van een ouder die eveneens ouderlijk gezag heeft, in dit geval de vader, anderzijds. Het Hof concludeert dat de gestelde inmenging niet disproportioneel is in verhouding tot het legitieme doel. Het Hof verklaart de klacht kennelijk ongegrond en het verzoek niet-ontvankelijk.

Comité van Ministers[2]

Geerings (30810/03, 1 maart 2007 (gronden) en 14 februari 2008 (billijke genoegdoening)
Het Hof oordeelde dat sprake was van een schending van de onschuldpresumptie door het opleggen van een maatregel tot ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel die is gebaseerd op misdrijven waarvan verzoeker is vrijgesproken (artikel 6 lid 2 EVRM).
In navolging van de uitspraak van 1 maart 2007 heeft het gerechtshof 's-Hertogenbosch het in de maatregel gestelde van verzoeker te confisqueren geldbedrag verlaagd. De regering heeft het teveel geconfisqueerde aan verzoeker terugbetaald. Voorts heeft de regering de in de uitspraak van 14 februari 2008 opgelegde schadevergoeding en vergoeding voor kosten aan verzoeker betaald.
Op 17 juni 2013 was in deze zaak reeds een Action Report aan het Comité van Ministers gestuurd. Het Secretariaat van het Comité heeft echter gevraagd om verduidelijking van de in het Action Report neergelegde algemene maatregelen betreffende de ontnemingspraktijk. Een nadere toelichting is op 14 april 2015 aan het Comité gezonden.
Op 15 juli 2016 is een herzien Action Plan aan het Comité verzonden. Hierbij is het Comité geïnformeerd dat het College van Procureurs-Generaal reeds in september 2007 richtlijnen heeft uitgevaardigd waarin wordt benadrukt dat in zaken betreffende profijtontneming verkregen voordeel voortkomend uit strafbaar feit waarvan een persoon is vrijgesproken niet ontnomen kan worden, tenzij feitelijk is vastgesteld dat die persoon daadwerkelijk heeft geprofiteerd van het tenlastegelegde strafbare feit. Voorts is het Comité geïnformeerd dat de Hoge Raad de bevindingen van het Hof bevestigd heeft dat geen profijtontneming kan worden toegepast indien niet boven alle twijfel is verheven dat de betrokken persoon het bedoelde strafbare feit daadwerkelijk heeft gepleegd en indien niet feitelijk kan worden vastgesteld dat enig voordeel, illegaal of anderszins, is verkregen. Deze regel is sindsdien door de Hoge Raad toegepast in meerdere zaken. Daarnaast is gecommuniceerd dat de regering meent dat het Openbaar Ministerie en de Nederlandse rechtspraak voldoende geïnformeerd zijn over en zich zullen houden aan de beginselen die in de uitspraak van 1 maart 2007 uiteen zijn gezet en door de Hoge Raad verder zijn

[2] Door de regering genomen maatregelen tot tenuitvoerlegging van Hofuitspraken daterend van voor het rapportagejaar, waarop het Comité van Ministers toezicht uitoefent op grond van artikel 46 lid 2 EVRM.

gespecificeerd, zodat vergelijkbare schendingen in de toekomst voorkomen zullen worden.

Voskuil (64752/01, 22 november 2007), Sanoma uitgevers B.V. (38224/03, 14 september 2010) en Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. (39315/06, 22 november 2012)
In alle drie genoemde zaken heeft het Hof geoordeeld dat sprake was van een schending van het recht op vrijheid van meningsuiting en meer in het bijzonder de journalistieke bronbescherming (artikel 10 EVRM). Op 20 augustus 2013 is een gezamenlijk Action Plan aan het Comité gezonden. Hierbij is het Comité geïnformeerd dat de regering van plan is om de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (Wiv 2002) aldus te wijzigen dat, indien de Nederlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten voornemens zijn bijzondere bevoegdheden in te zetten tegen journalisten, welke direct of indirect zijn gericht op het achterhalen van hun journalistieke bronnen, de rechtbank in Den Haag daarvoor vooraf toestemming dient te verlenen. Daarnaast is medegedeeld dat ook een nieuw artikel aan het Wetboek van Strafvordering zal worden toegevoegd. Dit artikel zal getuigen aan wie informatie is toevertrouwd in het kader van professionele verslaggeving van nieuws of het verzamelen van gegevens voor dit doel, of verslaggeving in het kader van deelname aan het publieke debat, het recht geven om te weigeren te getuigen of bronnen van informatie te identificeren. Ook zal het Wetboek van Strafvordering zodanig gewijzigd worden dat journalisten kunnen weigeren gehoor te geven aan een bevel om een zaak te overleggen, indien het overleggen hun plicht om hun bronnen te beschermen zou schenden. Op 12 september 2016 is een nieuw gezamenlijk Action Plan aan het Comité gezonden. Hierin is het Comité geïnformeerd dat het wetsvoorstel strekkende tot wijziging van de Wiv 2002 bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal aanhangig is en dat de regering inmiddels heeft besloten om naar aanleiding van de evaluatie van de Wiv 2002 te komen tot een geheel nieuwe wet, waarin voornoemde regeling wordt geïncorporeerd. Dit nieuwe wetsvoorstel zal voor het eind van 2016 bij het parlement worden ingediend. Tevens is het Comité bericht dat in afwachting van de geheel nieuwe wet een tijdelijke voorziening is getroffen waarin de intentie van inlichtingen- en veiligheidsdiensten tot de inzet van een bijzondere bevoegdheid jegens een journalist om zijn journalistieke bronnen te identificeren, dient te worden voorgelegd aan een onafhankelijke commissie (bestaande uit juristen), die een bindend advies uitbrengen of de inzet wel of niet rechtmatig is (Tijdelijke regeling onafhankelijke toetsing

bijzondere bevoegdheden Wiv 2002 jegens advocaten en journalisten). Het Comité is voorts geïnformeerd dat het wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering op 17 september 2014 is ingediend bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal, dit wetsvoorstel op 31 augustus 2015 is geamendeerd en de parlementaire behandeling gepland staat voor september 2016.

Vidgen (29353/06, 10 juli 2012)

Het Hof oordeelde dat het recht van verzoeker op een eerlijk proces was geschonden, omdat hij was veroordeeld louter op basis van verklaringen van een getuige, die niet onderzocht konden worden wegens het zwijgen van de betreffende getuige op zitting (artikel 6 lid 1 en 3(d) EVRM). Verzoeker heeft zijn straf uitgezeten en is vrijgelaten. Hij heeft een herzieningsverzoek ingediend, dat door de Hoge Raad op 4 juni 2013 is ingewilligd. De zaak is terugverwezen naar het gerechtshof 's-Hertogenbosch, een ander gerechtshof dan het gerechtshof dat eerder had beslist op het hoger beroep van verzoeker. Op 28 oktober 2015 heeft het gerechtshof zijn arrest gewezen. Het gerechtshof heeft één van de getuigen gehoord in het bijzijn van de raadsman van verzoeker. De getuige kon zich niet langer beroepen op zijn verschoningsrecht en de verdediging had de mogelijkheid hem te ondervragen en tijdens de ondervraging te observeren. Dat de getuige verklaarde zich niet veel meer te kunnen herinneren en dat de verdediging de getuige pas na vijftien jaar heeft kunnen ondervragen, bracht volgens het gerechtshof geen inbreuk mee op het recht op een eerlijk proces van verzoeker. Het gerechtshof heeft de geloofwaardigheid van de getuige naar behoren onderzocht en achtte hem geloofwaardig. Het gerechtshof oordeelde voorts dat er voldoende bewijs was om verzoeker te veroordelen voor het medeplegen van opzettelijke handelen in strijd met de Opiumwet. Verzoeker heeft cassatie ingesteld bij de Hoge Raad. Die procedure is in gang gezet. De regering heeft het Comité van Ministers in een Action Plan van 3 november 2016 hiervan op de hoogte gesteld en aangegeven dat het Comité zal worden geïnformeerd over de uitkomst van die procedure.

Gillissen (39966/09, 15 maart 2016)
Het Hof oordeelde dat het recht van verzoeker op een eerlijk procedure was geschonden, omdat de weigering van de Centrale Raad van Beroep (CRvB) in te stemmen met zijn verzoek om getuigen te horen hem in een benadeelde positie heeft geplaatst ten opzichte van de wederpartij (artikel 6 lid 1 EVRM). De regering heeft de opgelegde vergoeding voor kosten en lasten aan verzoeker betaald. Op 14 december 2016 is een Action Report aan het Comité verzonden. De regering heeft het Comité geïnformeerd dat individuele maatregelen voor verzoeker niet nodig werden geacht, maar dat de uitspraak intern is besproken bij de CRvB en bij overleggen ook onder de aandacht van de andere hoogste bestuursrechters zal worden gebracht. De uitspraak is inmiddels toegepast door de CRvB en is daarmee verankerd in de nationale jurisprudentie, zodat vergelijkbare schendingen in de toekomst voorkomen zullen worden.

Verenigde Naties

Mensenrechtencomité

G.E. (2299/2013, 3 november 2016)

Verzoeker, van Ghanese nationaliteit, lijdt aan Hiv. Hij is drie jaar in het bezit geweest van een verblijfsvergunning regulier voor bepaalde tijd wegens een medische noodsituatie. Gedurende deze periode had hij toegang tot voorzieningen. Op 1 februari 2011 heeft de IND het verzoek om een verlenging van de verblijfsvergunning afgewezen vanwege het oordeel van het Bureau Medische Advisering dat in Ghana behandelmogelijkheden bestaan voor de ziekte van verzoeker. Verzoeker diende niet tijdig bezwaar in tegen de afwijzende beslissing. Het beroep tegen de afwijzende beschikking op bezwaar schorste de rechtsgevolgen van de beschikking niet. Vervolgens werden de hem geboden verstrekkingen beëindigd, waaronder zijn bijstandsuitkering en ziektekostenverzekering. Wel werd de noodzakelijke medische behandeling in verband met zijn Hiv-besmetting voortgezet en ontving hij een gemeentelijke toelage uit het Fonds Gevolgen Vreemdelingenwetgeving. Zijn verzoeken om opvang, medische behandeling en sociale voorzieningen werden afgewezen.

Verzoeker klaagt bij het Comité dat het onthouden van opvang en sociale voorzieningen op grond van het feit dat hij geen rechtmatig verblijf heeft, een onmenselijke of vernederende behandeling oplevert (artikel 7 IVBPR). Tevens klaagt hij dat het verbod van inmenging in het privéleven (artikel 17 IVBPR) en het discriminatieverbod (artikel 26 IVBPR) zijn geschonden.

Het Comité heeft de klacht niet-ontvankelijk verklaard. Daarbij neemt het Comité in aanmerking dat na afwijzing van de nieuwe aanvraag om een verblijfsvergunning, verzoeker kosteloze medische behandeling, Hiv-medicijnen en een maandelijkse toelage van de gemeente van Amsterdam bleef ontvangen. Tevens kon hij onderdak vinden bij vrienden of een kamer huren. Bovendien kon verzoeker terecht in de opvang van het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers, hetgeen hij weigerde nu hem aldaar een vrijheidsbeperkende maatregel zou worden opgelegd. Daarover merkt het Comité op dat, zelfs als toegang tot de opvang betekende dat verzoeker bepaalde beperkingen moest aanvaarden, hij niet heeft uitgelegd hoe een dergelijke beperking zijn medische behandeling voor Hiv zodanig negatief zou beïnvloeden dat dit een serieus risico voor zijn gezondheid of leven oplevert. Het Comité oordeelt daarom dat de klachten over schending van artikel 7 en 17 onvoldoende zijn onderbouwd. De klacht over schending van artikel 26 vanwege het verschil in behandeling van vreemdelingen met

vergelijkbare medische klachten met en zonder een verblijfsvergunning acht het Comité evenmin voldoende onderbouwd. Derhalve verklaart het Comité de klacht niet-ontvankelijk.

Rabbae, A.B.S. en N.A. (2124/2011, 18 november 2016)
Verzoekers zijn allen van dubbele (Nederlandse en Marokkaanse) nationaliteit. Tussen 2006 en 2009 hebben diverse individuen en organisaties aangifte gedaan bij de politie van beledigingen en uitingen die aanzetten tot discriminatie, geweld en haat door Geert Wilders, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en oprichter van de Partij Voor de Vrijheid. Het Openbaar Ministerie besloot Wilders niet strafrechtelijk te vervolgen. De Hoofdofficier stelde zich op het standpunt dat de uitlatingen vielen binnen de grenzen van de vrije meningsuiting in het maatschappelijke debat. Verzoekers hebben een verzoek ingediend bij het gerechtshof Amsterdam om te bewerkstelligen dat Wilders alsnog strafrechtelijk zou worden vervolgd, zodat de rechter zich hierover kon uitspreken. Op 21 januari 2009 heeft het gerechtshof het Openbaar Ministerie bevolen Wilders te vervolgen. Wilders werd beschuldigd van het opzettelijk beledigen van een groep mensen wegens hun ras of hun godsdienst en van het aanzetten tot haat en het aanzetten tot discriminatie op grond van religie of ras. Verzoekers voegden zich als benadeelde partijen in het strafproces en vorderden een symbolische schadevergoeding van 1 euro per persoon. Op 23 juni 2011 werd Wilders volledig vrijgesproken door de rechtbank Amsterdam. Volgens de rechtbank had Wilders zijn uitspraken vrijwel allemaal gericht op de islam als religie en niet op moslims. Derhalve werden de vorderingen van verzoekers als benadeelde partijen niet-ontvankelijk verklaard.
Verzoekers klagen bij het Comité dat de vrijspraak van Wilders in strijd is met artikel 20 lid 2 IVBPR, waarin is neergelegd dat het propageren van op nationale afkomst, ras of godsdienst gebaseerde haatgevoelens die aanzetten tot discriminatie, vijandigheid of geweld, bij wet zal worden verboden. Tevens klagen zij over schending van het discriminatieverbod (artikel 26 IVBPR). Volgens verzoekers getuigde het vonnis van de rechtbank niet van afweging van hun belangen tegen het belang van het recht op vrijheid van meningsuiting van Wilders. Voorts stellen zij dat zij als slachtoffers niet beschikten over een effectief rechtsmiddel (artikel 2 lid 3 IVBPR) en dat geen sprake was van een eerlijke behandeling van hun vordering om schadevergoeding binnen de gevoerde strafzaak (artikel 14 lid 1 IVBPR).

Het Comité overweegt dat artikel 14, lid 1 niet is geschonden nu verzoekers in de gelegenheid zijn gesteld om als gestelde slachtoffers van een strafbaar feit hun eis in de strafprocedure in te brengen, hun advocaten het woord mochten voeren over de ten laste gelegde feiten en verzoekers stukken en getuigenissen mochten overleggen. Ten aanzien van de gestelde schending van artikel 2 lid 3, artikel 20 lid 2 en artikel 26, wijst het Comité erop dat artikel 20 lid 2 IVBPR beperkt is opgesteld, met het oogmerk andere fundamentele rechten, waaronder het recht op meningsuiting, daarmee niet te beperken. Het Comité merkt voorts op dat het recht op vrijheid van meningsuiting ook uitingen omvat die als beledigend kunnen worden ervaren. Het Comité neemt in aanmerking dat volgens het Nederlandse rechtssysteem uitlatingen die vallen onder artikel 20 lid 2 IVBPR strafrechtelijk verboden zijn en dat slachtoffers van dergelijke uitlatingen vervolging kunnen bewerkstelligen en aan het strafproces kunnen deelnemen. Het Comité stelt vast dat een dergelijke vervolging heeft plaatsgevonden en dat de rechtbank een gedetailleerde uitspraak heeft gedaan waarin de uitlatingen van Wilders zijn afgewogen in het licht van het toepasselijke recht. Daarmee zijn volgens het Comité de noodzakelijke en evenredige maatregelen genomen om uitlatingen in strijd met artikel 20 lid 2 te verbieden en het recht van verzoekers op een effectief rechtsmiddel om hen te beschermen tegen de gevolgen van die uitlatingen te verzekeren. Het Comité wijst er op dat artikel 20 lid 2 IVBPR niet zover strekt dat een persoon die vervolgd wordt voor het aanzetten tot discriminatie, vijandigheid of geweld daarvoor ook altijd zal worden veroordeeld. Het Comité concludeert dat in dit geval geen sprake is van schending van artikel 2 lid 3, gelezen in samenhang met artikelen 26 en 20 lid 2 IVBPR.

Tenuitvoerlegging oudere zienswijze Mensenrechtencomité

Timmer (2097/2011, 24 juli 2014)

Verzoeker was door de politierechter veroordeeld tot betaling van € 220 wegens gebruik van geweld tegen een politiefunctionaris en het weigeren zichzelf te identificeren. In het kader van het verlofstelsel voor beroep in bagatelzaken oordeelde het gerechtshof dat verzoekers beroep niet zou worden behandeld. Verzoeker stelde dat hem de mogelijkheid tot instellen van beroep is onthouden en geen inhoudelijke toetsing heeft plaatsgevonden van zijn beroepsaanvraag (artikel 14 lid 5 IVBPR).

Op 13 maart 2012 heeft de regering het Comité laten weten dat zij – indachtig de zienswijze van het Comité in de zaak *Mennen tegen Nederland* (1797/2008, 27 juli 2010) – erkent dat een schending van artikel 14 lid 5 IVBPR is opgetreden. De regering verklaarde zich bereid verzoeker een bedrag van € 1.000 als compensatie te betalen, alsmede de kosten van verzoeker in de procedure voor het Comité te vergoeden. Verzoeker is echter de mening toegedaan dat de compensatie geen effectief rechtsmiddel is, nu het niet voorziet in een mogelijkheid tot beroep en herstel van zijn reputatie. Het Comité gaat daarin mee en constateert in zijn zienswijze van 24 juli 2014 dat inderdaad een schending van genoemde bepaling en artikel 2 lid 3 IVBPR heeft plaatsgevonden. Het Comité is van oordeel dat verzoeker alsnog een effectief rechtsmiddel of andere adequate voorziening dient te worden geboden en dat de regering de wetgeving dient aan te passen om herhaling van deze situatie te voorkomen.

Op 10 februari 2015 heeft de regering het Comité geïnformeerd dat zij de intentie heeft het Wetboek van Strafvordering te moderniseren, waarbij ook het verlofstelsel voor beroep in bagatelzaken (artikel 410a) zal worden aangepast. Op 2 april 2015 heeft de regering vervolgens aan het Comité gemeld dat zij voornemens is de door verzoeker betaalde boete en zijn proceskosten en uitgaven in de nationale procedure en de procedure voor het Comité te vergoeden en zijn strafblad te schonen van voormeld feit. Bij brief van 10 maart 2016 heeft de regering bevestigd dat deze maatregelen zijn doorgevoerd en de aanpassing van het Wetboek van Strafrecht gaande was. Hierop heeft het Comité de zaak in november 2016 gesloten met het oordeel dat zijn aanbeveling afdoende is geïmplementeerd.

Comité voor de Uitbanning van Discriminatie van Vrouwen

F.M. (89/2015, 7 november 2016)

Verzoekster, van Guinese nationaliteit, klaagt bij het Comité dat haar uitzetting naar Guinee strijd zal opleveren met het verbod op discriminatie van vrouwen, in het bijzonder vanwege een aldaar voltrokken gedwongen huwelijk, het risico dat zij loopt om besnijdenis te moeten ondergaan en de achtergestelde positie van vrouwen in Guinee in het algemeen (artikel 1, 2, 3 en 16 CEDAW).

Het Comité heeft de regering verzocht af te zien van uitzetting van verzoekster gedurende de behandeling van haar klacht, aan welk verzoek de regering heeft voldaan.

In juli bericht de regering het Comité dat aan verzoekster een verblijfsvergunning regulier is verleend, zodat van uitzetting geen sprake meer is.

Het Comité besluit hierop de behandeling van de klacht te beëindigen.

Comité tegen Foltering

P.A. (611/2014, 2 mei 2016)

Klager, van Kazachstaanse nationaliteit, heeft in 2002 asiel aangevraagd. Aan zijn aanvraag heeft hij ten grondslag gelegd dat hij van etnisch Russische afkomst en orthodox christen is. Zijn oudste zoon is gerekruteerd door jihadisten en zijn jongste zoon is door jihadisten benaderd. Nadat hij zich daar kritisch tegen heeft opgesteld is hij door jihadisten bedreigd en mishandeld. Hij heeft geen hulp gekregen van de lokale autoriteiten en is zelf zonder enige aanklacht vastgehouden, gefolterd en verkracht. Zijn asielaanvraag werd afgewezen.

Klager voert voor het Comité aan dat zijn gedwongen uitzetting naar Kazachstan een schending zou opleveren van het verbod van refoulement (artikel 3 CAT). Op verzoek van het Comité is uitzetting van klager gedurende de behandeling van zijn klacht achterwege gelaten.

Het Comité overweegt dat het bestaan van grove mensenrechtenschendingen in een bepaald land op zichzelf onvoldoende grond is om aan te nemen dat een individu zelf ook aan deze schendingen zal worden onderworpen. Daar staat tegenover dat het ontbreken van een consistent patroon van mensenrechtenschendingen niet betekent dat een individu niet aan grove mensenrechtenschendingen blootgesteld kan worden. Het risico op foltering moet berusten op meer dan een theorie of vermoeden. Het hoeft niet hoogstwaarschijnlijk te zijn, maar moet wel persoonlijk, aanwezig, voorzienbaar en reëel zijn. Het Comité overweegt dat, zelfs indien wordt aangenomen dat klager in het verleden mishandeld is, de relevante vraag is of hij ook nu nog risico loopt op foltering in Kazachstan. Het Comité neemt in aanmerking dat in Kazachstan een grote Russische minderheid bestaat, met name in het noordelijk deel van het land en dat klager weliswaar geboren is als christen, maar heeft aangegeven atheïst te zijn. Voorst heeft hij niet aangetoond dat hij in Kazachstan wordt gezocht door de autoriteiten of dat hij bij terugkeer in de bijzondere belangstelling van de autoriteiten zal staan. Verder neemt het Comité in aanmerking dat klager geen duidelijkheid heeft verschaft over zijn verblijfplaats tussen de beroepsprocedure tegen de afwijzing van zijn asielaanvraag in 2002 (lees:2004) en de indiening van zijn aanvraag om een verblijfsvergunning om gezondheidsredenen in 2012 en over de vraag of hij in die periode slachtoffer is geweest van bedreigingen of geweld. Verder heeft hij niet aangetoond publiek actief te zijn.

Het Comité concludeert, na een afweging van alle stukken en gelet op de algemene situatie in Kazachstan, dat niet aannemelijk is dat klager bij terugkeer in Kazachstan een voorzienbaar, reëel en persoonlijk risico zal lopen op foltering. Uitzetting zou daarom geen inbreuk vormen op artikel 3 CAT.

Overige ontwikkelingen

Raad van Europa[3]

Hervorming EVRM-toezichtssysteem

Als follow-up van de Brighton Verklaring (2012) heeft het Stuurcomité Mensenrechten van de Raad van Europa (CDDH) eind 2015 het rapport "*The longer-term future of the system of the European Convention on Human Rights*" uitgebracht. Bij besluit van 31 maart 2016 heeft het Comité van Ministers dit rapport verwelkomd, de conclusies onderschreven en lidstaten tot de nodige maatregelen opgeroepen om betere implementatie van het EVRM en tenuitvoerlegging van uitspraken van het Hof te bewerkstelligen.
Ook ging het Comité van Ministers akkoord met nadere bestudering van een tweetal onderwerpen te weten:

- het proces van nationale selectie en het proces van de verkiezing van rechters door de Parlementaire Vergadering teneinde de kwaliteit van rechters te garanderen en daarmee ook het gezag van Hofuitspraken te handhaven; en
- de plaats van het EVRM in de Europese en internationale rechtsorde teneinde te voorkomen dat het EVRM-systeem aan geloofwaardigheid inboet in geval van interpretatieverschillen tussen het EVRM en andere internationale instrumenten.

Ten aanzien van het eerste onderwerp hebben in 2016 twee expertbijeenkomsten plaatsgevonden. Er blijken in de nationale procedures voor de selectie van kandidaat-rechters grote verschillen te bestaan, terwijl juist de nationale procedure een belangrijk uitgangspunt vormt voor de gehele procedure. Als de regeringen van de Verdragsluitende Partijen een transparante, gebalanceerde en onpartijdige procedure hanteren om gekwalificeerde kandidaten te selecteren, komt er uiteindelijk een voordracht aan de Parlementaire Vergadering met geschikte kandidaten, van wie één wordt verkozen. Er is in het EVRM bewust gekozen voor verkiezing van de rechters in het Hof door een democratisch orgaan, wat echter niet wil zeggen dat de door de Parlementaire Vergadering gehanteerde procedure niet kritisch onder de loep kan worden genomen. Met name kan worden gekeken hoe de verkiezingsprocedure op een voor alle kandidaten transparante, open en voorzienbare wijze kan worden vormgegeven. Naar aanleiding van de discussies zal worden bezien of, en zo ja welke, aanpassingen van de selectie- en verkiezingsprocedure gewenst zijn.

[3] Stukken die betrekking hebben op onderstaande onderwerpen zijn te vinden op www.coe.int.

Ter verlichting van zijn werklast werkt het Hof zelf voortdurend aan aanpassing van werkmethoden teneinde de efficiëntie te vergroten. Onder andere stelt het Hof zich momenteel actiever op bij de mogelijke totstandkoming van een minnelijke schikking om zodoende procedures te kunnen bekorten. Ook streeft het Hof naar inkorting van het feitenrelaas dat aan de staat wordt gestuurd en naar verkorte uitspraken. De agenten van de Verdragsluitende Partijen zijn over deze en mogelijke nieuwe werkmethoden in overleg met het Hof en worden betrokken bij de evaluatie ervan.

Stuurcomité Mensenrechten (CDDH)

Het Stuurcomité Mensenrechten heeft tot taak de besluitvorming op het gebied van de mensenrechten in het Comité van Ministers van de Raad van Europa voor te bereiden. De door het CDDH opgestelde aanbeveling over mensenrechten en bedrijfsleven werd in maart 2016 door het Comité van Ministers aanvaard. Hetzelfde geldt voor de richtlijnen over mensenrechten in pluriforme samenlevingen. Ten vervolge hierop is het CDDH een studie gestart naar de vrijheid van meningsuiting in pluriforme samenlevingen, waarbij de balans tussen deze vrijheid en andere rechten en vrijheden centraal staat. Daarnaast zijn in 2016 werkzaamheden gestart op een drietal andere terreinen, te weten: de ruimte in lidstaten voor functionering van maatschappelijke organisaties die zich met mensenrechten bezighouden, met inbegrip van mensenrechtenverdedigers; alternatieven voor detentie van migranten; betere naleving van sociale rechten. Op het gebied van vrouwenrechten werd een juridische analyse gemaakt van de situatie op internationaal niveau en in de lidstaten van de Raad van Europa met betrekking tot het voorkomen en bestrijden van vrouwelijke genitale verminking en gedwongen huwelijken. Aan de hand daarvan werd een aanvang gemaakt met het opstellen van een *Guide to good and promising practices*, die in 2017 zal worden afgerond.

Europees Sociaal Handvest/Collectieve klachtprocedure

Eind 2016 lagen er in totaal 36 klachten op grond van de collectieve klachtprocedure onder het Europees Sociaal Handvest voor behandeling bij het Europees Comité voor Sociale Rechten (ECSR), waarvan er 21 in 2016 zijn ingediend. Gemiddeld wordt 60% van de klachten ingediend door internationale ngo's, 30% door nationale vakbonden en de overige 10% door internationale vakorganisaties en nationale ngo's (alleen Finland kent ook aan nationale ngo's het klachtrecht toe). Het ECSR streeft ernaar klachten binnen een tijdsbestek van twee jaar te behandelen.

Van de in 2016 ingediende klachten betreffen 15 eenzelfde klacht van de internationale ngo *University Women of Europe* tegen alle 15 staten die het collectieve klachtrecht hebben erkend, met inbegrip van Nederland.
De klacht heeft betrekking op het recht op werk en het recht op gelijke beloning voor mannen en vrouwen.
In 2016 werden de discussies met het ECSR over aspecten van de collectieve klachtprocedure vervolgd. Van Nederlandse zijde werd vooral aandacht gevraagd voor het onoverzichtelijke systeem van rapportage door lidstaten naar aanleiding van het rapport van het ESCR over een klacht en de aanbeveling(en) van het Comité van Ministers terzake. Het CDDH zal deze kwestie meenemen in de studie naar een betere naleving van sociale rechten.

Verenigde Naties

Verdragsrapportages

- Op 10 november 2016, tijdens de 1457e en 1458e zitting van het Comité voor de Uitbanning van Discriminatie van Vrouwen, vond de mondelinge behandeling plaats van de 6e rapportage onder het Verdrag inzake de Uitbanning van Alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW). Het Comité heeft 18 november 2016 zijn aanbevelingen gepubliceerd.
- Onder het Verdrag inzake de Uitbanning van Alle Vormen van Rassendiscriminatie (CERD) werd op 1 september 2016 schriftelijke informatie aan het Comité voor de Uitbanning van Rassendiscriminatie verstrekt naar aanleiding van de aanbevelingen die dit Comité in 2015 aan Nederland deed.
- Onder het Verdrag voor de Bescherming van alle Personen tegen Gedwongen Verdwijningen (CED) werd op 8 november 2016 door het Comité inzake Gedwongen Verdwijningen een rapport gepubliceerd waarin het Comité de schriftelijke informatie verstrekt door Nederland in 2015 over enkele specifieke aanbevelingen die het Comité in 2014 aan Nederland deed, heeft beoordeeld.

Bijlagen

Overzichten en statistieken

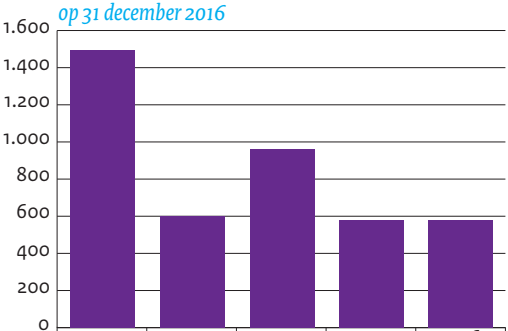
Bijlage 1

Raad van Europa

Europees Hof voor de Rechten van de Mens[4]

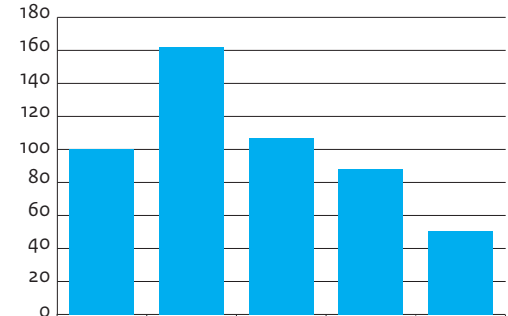
Statistieken

Bij het EHRM aanhangige Nederlandse zaken op 31 december 2016

	2012	2013	2014	2015	2016
aantal per jaar	1.482	603	960	575	578

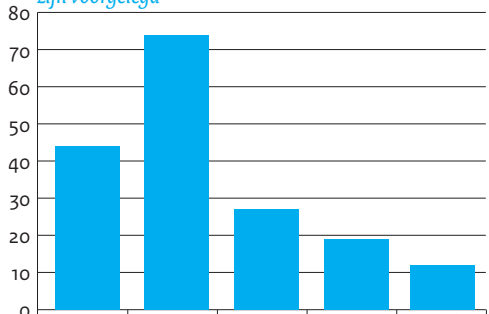
Bij de regering aanhangige zaken op 31 december 2016

	2012	2013	2014	2015	2016
aantal per jaar	100	162	170	88	51

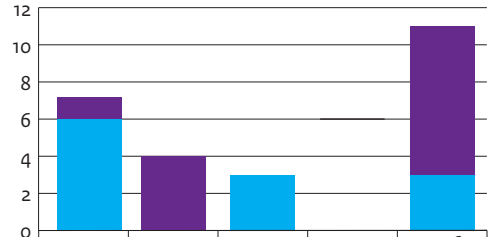
[4] Cijfermateriaal met betrekking tot alle lidstaten van de Raad van Europa is te vinden in de Survey of Activities 2016 van de griffie van het Hof.

Nieuwe zaken die door het EHRM aan de regering zijn voorgelegd

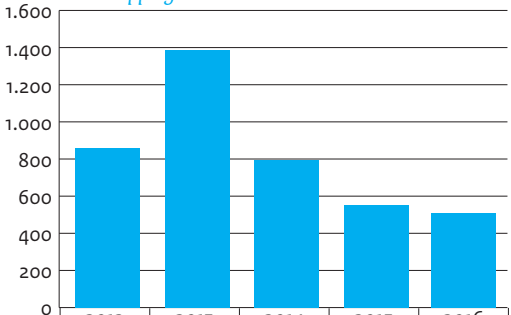
	2012	2012	2014	2015	2016
aantal per jaar	44	74	27	19	12

Uitspraken

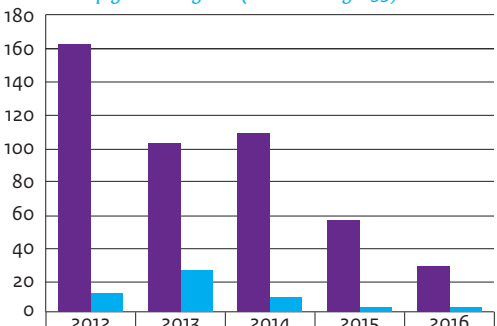
	2012	2013	2014	2015	2016
geen schendingen	1	4	0	0	8
schendingen	6	0	3	0	3

Ontvankelijkheidsbeslissingen en beslissingen tot schrapping van de rol

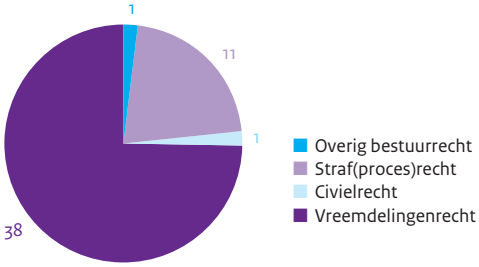
	2012	2013	2014	2015	2016
aantal per jaar	859	1.389	796	552	500

Voorlopige maatregelen (Procedureregel 39)

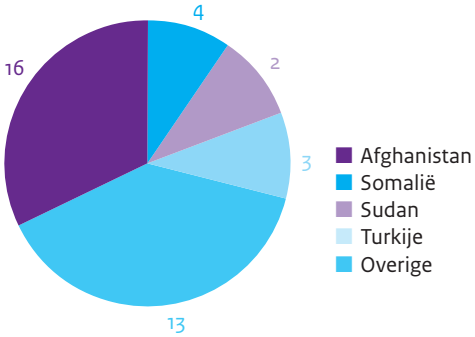

	2012	2013	2014	2015	2016
aangevraagd	164	102	110	58	32
toegewezen	15	25	10	3	4

Bij de regering aanhangige Hofzaken, per categorie op 31 december 2016

Vreemdelingenzaken per nationaliteit op 31 december 2016

Uitspraken en beslissingen[5]

Uitspraken

Zaaknaam	Zaaknummer	Datum
A.G.R.	13442/08	12 januari 2016 (*)
A.M.	29094/09	5 juli 2016 (*)
A.W.Q. en D.H.	25077/06	12 januari 2016 (*)
Garib	43494/09	23 februari 2016 (*)
Gillissen	39966/09	15 maart 2016 (*)
M.R.A. e.a.	46856/07	12 januari 2016 (*)
Murray	10511/10	26 april 2016 (*)
Őzçelik	69810/12	28 juni 2016 (*)
R.B.A.B. e.a.	7211/06	7 juni 2016 (*)
S.D.M. e.a.	8161/07	12 januari 2016 (*)
S.S.	39575/06	12 januari 2016 (*)

Beslissingen

Zaaknaam	Zaaknummer	Datum
A. en B.	10827/12	5 juli 2016 (*)
A.F.	61060/11	21 juni 2016 (*)
A.K.C.	36953/09	30 augustus 2016 (*)
Abdullahi Ahmed	40858/10	10 maart 2016
Aiaz	17085/11	21 juni 2016
Akdag	49437/14	18 oktober 2016 (*)
Ali Hassan	23710/10	10 november 2016
Alsaiti	1347/16	8 september 2016
Bah	30635/15	23 juni 2016
Barbara van Beukering en het Parool B.V.	27323/14	20 september 2016(*)
Bala	52826/15	21 april 2016
Bokote Botoya	64754/16	8 december 2016
C.M.M.	46970/07	14 juni 2016 (*)
Cabral	37617/10	28 juni 2016 (*)

[5] Zaken waarbij een (*) is weergegeven zijn samengevat in het hoofdstuk 'Raad van Europa'.

Zaaknaam	Zaaknummer	Datum
Calderon Silva	4784/15	31 mei 2016 (*)
Castelijns	7599/15	17 mei 2016 (*)
Djinisov	29741/10	9 februari 2016 (*)
E.S.	28214/10	21 juni 2016
Eisa	58099/15	4 februari 2016 (*)
F.A.	39670/11	9 februari 2016 (*)
Farah Ilmi	13943/10	8 december 2016
Fareh	46653/15	26 mei 2016
Firay Gerechiher Geremedhin	5558/09	23 augustus 2016 (*)
G.	44270/10	21 juni 2016
H.U.N.	63857/09	21 juni 2016
Hunde	17931/16	5 juli 2016 (*)
J.G.	70602/14	5 juli 2016 (*)
Jalal	32373/11	21 juni 2016
Lacroix	47367/09	17 mei 2016 (*)
M.A.A.	59207/10	21 juni 2016
M.H.A.	61402/15	5 juli 2016 (*)
M.M.R.	64047/10	24 mei 2016 (*)
M.N.	26904/16	8 september 2016
Mahamed Sambuto	3303/11	19 januari 2016 (*)
Mehida Mustafić-Mujić e.a.	49037/15	30 augustus 2016 (*)
Mohamed Hassan	7186/14	21 april 2016
Nodrat	20732/10	21 juni 2016
Omid	34151/11	10 november 2016
S.F.	8159/11	21 juni 2016
S.H.S.	12037/10	21 juni 2016
S.M.H.	5868/13	17 mei 2016 (*)
S.R. (II)	46727/10	21 juni 2016
Smetsers	7603/15	17 mei 2016 (*)
T.M. en Y.A.	209/16	5 juli 2016 (*)
T.S.	11001/15	22 november 2016
Telegraaf Media Nld. Landelijke Media B.V. en J.G. van der Graaf	33847/11	30 augustus 2016 (*)
U.A.H.M.	49929/11	30 augustus 2016 (*)
Van Velzen	21496/10	17 mei 2016 (*)
Vrinds	10662/15	2 februari 2016 (*)
Weldemariam e.a.	24872/15	26 mei 2016 (*)

Zaken bij de regering in behandeling op 31 december 2016

Zaaknaam	Zaaknummer	Artikel EVRM
A.A.	66848/10	artt. 3 en 8
A.G. en M.M.	43092/16	art. 3
A.R.	26268/09	artt. 3 en 8
A.R.	63104/11	artt. 3, 8 en 13
Abdulfatah	55830/10	artt. 3 en 8
Ahdour	45140/10	artt. 8 en 14
Ahmed Sheekh	80450/13	art. 8
Alblbesi en Abuzuhri	40907/16	artt. 3 en 8
Azizi	73877/10	artt. 3, 8, 9 en 10
Ballegeer	70043/16	art. 5
Baydar	55385/14	art. 6
Breijer	41596/13	art. 6
Cabdi Qadir Mucalim	5888/10	art. 3
Cabral	37617/10	art. 6
Cerci	25392/14	art. 8
Cüzdan	6315/08	art. 8
E.K.	72586/11	art. 3
G.G.S.	53926/09	artt. 3, 8 en 13
G.R.S.	77691/11	artt. 3 en 8
Haddaouchi	4965/10	art. 2 van Prot. 4
Hannan en Kirakosyan	70286/14	artt. 3 en 5
Hokkeling	30749/12	art. 6
Ismail	67295/10	art. 8
J.W.	16177/14	art. 3
Justice	64724/10	art. 3
Keskin	2205/16	art. 6
L.	68613/13	artt. 3 en 8
M.	2156/10	art. 6
M.B.	63890/16	art. 3
M.M.	15993/09	art. 3
Maassen	10982/15	art. 5
Marreel	20496/16	artt. 3 en 5
Mamadshahkhan	48294/10	artt. 3 en 13
Ndjabu Ngabu e.a.	39321/14	art. 3
P.N.	10944/13	artt. 3, 8 en 13

Zaaknaam	Zaaknummer	Artikel EVRM
Popalzay	43538/11	artt. 3, 8 en 13
Pormes	25402/14	art. 8
S.A.	49773/15	art. 3
Saber Yacoub	20102/13	artt. 3 en 13
Said Good	50613/12	artt. 3 en 5
Saraj Zada	3540/11	artt. 3, 8 en 13
Sedieqi	1390/11	artt. 3, 8 en 13
Soleimankheel e.a.	41509/12	artt. 3, 8 en 13
Storimans vs. Russische Fed.	26302/10	artt. 2 en 13
T.E.	43462/16	artt. 3, 4 en 8
Temam Yesan	63176/16	art. 3
Van de Kolk	23192/15	art. 6
Van Engel	600/14	art. 8
Yeshtla	37115/11	art. 8
Z.L.	33314/09	artt. 3 en 6
Z.N.	71676/14	artt. 3 en 13

Comité van Ministers

EHRM-zaken onder toezicht op 31 december 2016

Zaaknaam	Zaaknummer	Datum uitspraak/ beslissing
Mathew	24919/03	29 september 2005
Geerings	30810/03	1 maart 2007
Voskuil	64752/01	22 november 2007
Sanoma Uitgevers B.V.	38224/03	14 september 2010
Vidgen	29353/06	10 juli 2012
De Telegraaf Media NL Landelijke Media BV e.a. (TMN)	39315/06	22 november 2012
K.	11804/09	27 november 2012
Jaloud	47708/08	20 november 2014
Vrinds	10662/15	2 februari 2016
Djinisov	29741/10	9 februari 2016
Gillissen	39966/09	15 maart 2016
Murray	10511/10	26 april 2016
Castelijns	7599/15	17 mei 2016
Lacroix	47367/09	17 mei 2016
Smetsers	7603/15	17 mei 2016
Calderon Silva	4784/15	31 mei 2016
Őzçelik	69810/12	28 juni 2016
Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. en J.G. van der Graaf	33847/11	30 augustus 2016
El Allati	45892/13	6 december 2016
Gambier	27787/15	6 december 2016

Bijlage 2

Verenigde Naties

Algemene gegevens

In het jaar 2016 werden door de VN-Verdragscomités:
- 10 nieuwe verzoekschriften aan de regering ter kennis gebracht;
- in 4 zaken zienswijzen (*views*) vastgesteld, waarbij geen schending werd geconstateerd.

Mensenrechtencomité

Zienswijzen

Zaaknaam	Zaaknummer	Datum
G.E.	2299/2013	3 november 2016
Rabbae, A.B.S. en N.A.	2124/2011	18 november 2016

Zaken bij de regering in behandeling op 31 december 2016

Zaaknaam	Zaaknummer	Artikel IVBPR
A.B. Alula	2823/2016	art. 7
Abdihakin Diriye-Nuur	2894/2016	art. 7
Abdoellaeva	2498/2014	artt. 23, 24 en 26
Abo Al-Qas Al-Jaberi	2634/2015	art. 14
Denny Zhao	2918/2016	art. 24
J.O. Zabayo en E.E.I. Zabayo	2796/2016	artt. 1, 2, 7, 9 en 24
M.K.H.	2803/2016	artt. 1, 2, 6, 7, 9, 13 en 27
Martha S. Piqué-Babel e.a.	2673/2015	artt. 23, 24 en 26
Maryam en Jamshed Hasemi	2489/2014	artt. 23, 24 en 26
Mehmet Sen	2739/2016	art. 15
Osman Turay	2782/2016	artt. 2, 13, 17, 23 en 24
Nathalien Kurt	2326/2014	art. 14 lid 4 en art. 17
S.Y.	2392/2014	art. 2 lid 3 en art. 14 lid 5
Saïd Lamrini	2362/2014	artt. 14 en 17
Suada Amza e.a.	2683/2015	artt. 23, 24 en 26

Comité voor de Uitbanning van Discriminatie van Vrouwen

Zienswijze

Zaaknaam	Zaaknummer	Datum
F.M.	89/2015	7 november 2016

Comité tegen Foltering

Zienswijze

Zaaknaam	Zaaknummer	Datum
P.A.	611/2014	2 mei 2016

Zaken bij de regering in behandeling op 31 december 2016

Zaaknaam	Zaaknummer	Artikel CAT
Hermine Azatyan en Gegham Hajrapetyan	719/2015	art. 3
Hesam Hariri	781/2016	art. 3
Harutyun Israyeliyan	685/2015	art. 3
Jean Claude Iyamuremye	771/2016	art. 3
Nisanthan Kandasamy	623/2014	art. 3
Isatu Kanu en Mariatu Tiny Kamara	760/2016	art. 3
Jean Baptiste Mugimba	768/2016	art. 3
Rasathiran Paramalingam	696/2015	art. 3
Mayantie Jasmina Soumahoro	757/2016	art. 3
Ragulan Thurairajah	692/2015	art. 3

Uitgave: Ministerie van Buitenlandse Zaken
Directie: Juridische Zaken / Internationaal Recht
Opmaak: Xerox/OBT, Den Haag
www.rijksoverheid.nl | maart 2017